

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Філологічний факультет

Кафедра української літератури та компаративістики

Кваліфікаційна робота

**ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРУ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА
«ЛЕКСИКОН ІНТИМНИХ МІСТ»**

Artistic aspects of Yuriy Andruhovych's work "Lexicon of private cities»

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

Виконала: здобувачка заочної форми навчання
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.01 «Українська мова та
література»

Освітня програма Українська мова та література

Сафонова Надія Володимирівна

Керівник: д. філол. н., проф.

Малиновський Артур Тимофійович

Рецензент: д. філол. н., проф.

Шевченко Тетяна Миколаївна

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
української літератури та
компаративістики

№ ____ від _____._____ 2023 р.

Завідувачка кафедри

Тетяна ШЕВЧЕНКО

(підпис)

Захищено на засіданні ЕК № 1

Протокол № ____ від _____._____ 2023 р.

Оцінка _____ / _____ / _____

(за національною шкалою/шкалою ECTS/ бали)

Голова ЕК

Євген ДЖИДЖОРА

(підпис)

Одеса – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. Літературознавчі аспекти тревелогу	8
1.1. Юрій Андрухович у рецепції літературознавців	8
1.2. Тревелог і подорожній нарис: аспекти порівняльного аналізу	14
РОЗДІЛ II. Художній час і простір твору Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст».	22
2.1. Феномен міста у збірці есеїв Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст».	22
2.2. Ономастикон подорожі як просторова координата у творі Юрія Андруховича	36
2.3. Простір внутрішнього світу героя у творі Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст».	44
РОЗДІЛ III. Геопоетика та космополітика художнього твору Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст»	49
3.1. Персональна карта подорожі Юрія Андруховича як основа формування національного буття та ідентичності	49
3.2. Образи східної Європи у творі Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст»	52
3.3. Есеїстичне письмо і геопоетика у творі Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст»	58
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. У теоретико-літературному плані ця робота присвячена художньому осмисленню процесів глобалізації, мультикультуралізму та космополітизму в сучасному світі, котрі розв'язує літератор в авторський спосіб. Це викликає стурбованість і активні наукові дискусії щодо можливої кризи національної ідентичності. У період переходу суспільства, людської цивілізації від цінностей модерну до постмодерну для людини передусім цінними стають питання етнічної, культурної приналежності, як і проблема ідентичності як такої. Цілком закономірною у сучасному світі є популяризація тревелога як поліморфного жанру, вивчення специфіки персонажа-мандрівника й світу.

Актуальність теми дослідження. Роман «Лексикон інтимних міст» вважається одним з найвизначніших творів Юрія Андруховича, має схвальні відгуки у критиці через композиційну оригінальність, художній досвід автора і глибинний складник роздумів, що викладені в ньому. Книга стала наслідком численних подорожей автора Європою та іншими континентами, у який він узагальнив власний досвід подорожей у радянські часи і в період незалежної України.

З моменту виходу книги 2011 року, вона неодноразово ставала об'єктом наукових студій. У більшості випадків критики та науковці зосереджувалися на композиційних та жанрових особливостях цієї книги. Жанр твору було окреслено в різний спосіб: роман-лексикон (Г. Випасняк), роман-травелог (Ю. Богдан), роман (М. Штогрин), подорожня есеїстика (В. Загороднюк), мемуари, роман-пазл (О. Дзюба), збірка есеїв (Т. Шевченко). Також книга неодноразово викликала інтерес з погляду абеткової організації та самих принципів komponування збірки у цілісність. Між тим художні особливості книги все ще потребують осмислення, адже Ю. Андрухович – письменник багатогранний, і щоразу

нове прочитання його творів, у тому числі й хрестоматійних, дає новий простір для літературознавчих узагальнень і оцінок.

У книзі Юрій Андрухович як письменник, мандрівник, творча особистість створив портрети 111 міст, але це уривчасті портрети, зіткані з анекдотів, поетичних роздумів, репортерських спостережень, туги за неповерненими часами та манії переслідування каталогізації послідовних описів – тобто, все, що пам'ять зберігає в житті людини. Це дуже інтимна історія про важливі події – місця та людей, у яких ти закохався. І які – як і в лексичному реєстрі – за визначенням переходять у минулі стани. Автор не боїться піти від нас абсолютно щиро, ніби не можна було втекти від вірності повідомлення. У результаті книга не залишає нікого байдужим, навіть якщо автор видається нестерпно розгубленим. Отже, актуальність обраної теми дослідження підкріплюється сучасними тенденціями в літературознавстві, коли для глибокого аналізу та осмислення феномена міста в літературі застосовуються методологічні засади філософської та соціальної антропології, що дозволяє дослідити еволюцію теми міста не лише в окремих текстах, а й у літературному процесі.

Об'єктом дослідження є книга Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст» (2011) з погляду художніх особливостей. Оскільки на цю книгу, що вийшла 2011 року, до цього часу є читацький попит, ми вважаємо її лонгселером, тож з погляду наукового осмислення вона залишається цікавим об'єктом вивчення.

Предметом дослідження є особливості зображення міста, взаємодії людини та урбанізованого соціуму в дискурсі сучасної української літератури, інші художні особливості як втілення авторського осмислення і задуму в книзі «Лексикон інтимних міст» Юрія Андруховича.

Методи дослідження. Літературознавча методологія як система теоретичної і практичної дослідницької діяльності, комплекс логічних прийомів критичної рецепції твору Юрія Андруховича включає низку підходів. Один із них *культурологічний*, що дозволяє аналізувати твір як

вираз культурної ідентичності міста та його мешканців. У межах цього підходу досліджується, як автор сприймає культурну спадщину міста, як вона впливає на формування його світогляду, які символи та образи використовуються для опису міста та його жителів. *Соціологічний* підхід дозволяє аналізувати твір як вираз соціальних процесів та змін, що відбуваються в місті. У рамках цього підходу досліджено, які соціальні групи відображені у творі, як вони сприймають місто та його зміни, як впливає на них політична та економічна ситуація в країні. *Літературознавчий* підхід дозволив аналізувати твір як художню творчість. У рамках цього підходу досліджено, як Юрій Андрухович використовує мову та стиль для створення образу міста, як він розкриває характери героїв та їх взаємини, які теми та проблеми порушуються у творі.

Власне літературознавчі методи дослідження: *структурний, герменевтичний, метод стилістичного аналізу*. Частково ми також застосували *біографічний* метод.

Мета роботи полягає в комплексному показі художніх засобів та прийомів, що розкривають глибинний зміст твору Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст», етнокультурного помежів'я, віддзеркалення в чужому свого, доведення європейськості своєї нації.

Завдання дослідження:

- довести зв'язок роману із класичним тревелогом і дослідити трансформацію жанру через художню безпосередність авторського задуму;
- визначити основи цілісного теоретичного підходу в дослідженні української урбаністичної прози та творів-травелогів як таких, а також загальні та виняткові риси утілення урбаністичного реєстру в художніх творах книги як цілого;
- дослідити використання художніх засобів у творі Юрія Андруховича;

- з'ясувати особливості художнього зображення міст;
- проаналізувати тексти з метою вирізнєння художніх прикмет, які відтворюють сутність міста як топологічного феномену.

Результатом роботи є спроба виокремити різноманітність художніх особливостей феномену міста у збірці наративно-ментативних есеїв про міста у творі Ю. Андруховича.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами. Магістерська кваліфікаційна робота виконана на кафедрі української літератури та компаративістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова в межах однієї з тем кафедри «Порубіжжя як феномен у художньому творі та в літературознавчій методології» (№ 312, 0121U111788, наказ ОНУ імені І. І. Мечникова №904-18 від 03.06.21).

Апробація результатів дослідження:

- 1) Участь у науковій конференції: «Мова, література та культура в сучасному гуманітарному часопросторі» (м. Київ, 22-23 вересня 2023 року) – сертифікат учасника;
- 2) Публікація:

Сафонова Н. В. Феномен міста у збірці есеїв Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст». Мова, література та культура в сучасному гуманітарному часопросторі. Матеріали науково-практичної конференції (м. Київ, 22-23 вересня 2023 р.). Одеса: Видавництво «Молодий вчений», 2023. С. 5-8.

Структура роботи. Наша робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаної літератури. У першому розділі ми зупинилися на літературознавчих аспектах власне тревелогу, також проаналізували, як творчість Юрія Андруховича, зокрема, книга, що постала об'єктом нашого аналізу, осмислюється в критиці. Також ми порівняли тревелог і подорожній нарис.

Другий розділ – це аналіз феномену урбаністичного простору в книзі, осмислення простору внутрішнього світу героя, а також

ономастикону подорожі як просторової координати у книзі

Третій розділ є вивченням персональної карти подорожі. Також ми спеціально зупинилися на образах Східної Європи, а також сутності есеїстичного письма автора.

У висновках узагальнили всі напрацювання.

Ключові слова: геопоетика, космополітика, темпоритм, хронотоп, роман, есеїстика, тревелогія, дихотомія, ономастикон подорожі, Ю. Андрухович.

РОЗДІЛ І

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ АСПЕКТИ ТРЕВЕЛОГУ

1.1. Юрій Андрухович у рецепції літературознавців

У світі письменників Юрія Андруховича називають як одного з найвизначніших сучасних українських літераторів. Він відомий як автор романів, есеїв, оповідань, драматургії та літературної критики. Його твори перекладені на багато мов світу, що дозволяє йому бути відомим і поза межами України.

У літературному світі Юрія Андруховича також знають як письменника-постмодерніста, котрий відшукує нові підходи до стилю, мови, змісту і форми. Він не цурається художніх експериментів у своїх творах. Саме це робить його одним із провідних авторів сучасної української літератури. Можна сказати, що Ю. Андрухович – живий класик сучасного мистецтва слова.

Найхарактернішою ознакою постмодерного дискурсу в українській літературі є його виразне «західництво», і різке неприйняття традиційних цінностей – як соцреалістичних, так і неонародницьких, неопозитивістських тощо. Неприйняття їх постмодерністами часто трактується як цілковитий розрив із традицією, чинними правилами. Саме письменники-постмодерністи найрішучіше, за думкою О. Харчук, «переформульовують український літературний канон, найкатегоричніше обстоюють потребу ревізії, відкидаючи тезу про літературу як здоров'я і велич людського духу. Значно більше їх цікавить література як хвороба чи прояв людської слабкості» [35, с. 29].

Постмодерний роман «побудований на гротеску, пародії, іронії, травестуванні, поєднанні, здавалося б, непоміжуваних речей: верху і низу, комедії і трагедії, сатири й сентиментальності, документа й міфу» [35, с. 7]

Однак більшою мірою мав рацію Ю. Андрухович, вважає О. Харчук, який у репліці «Постмодернізм — не напрям, не течія, не мода» ствердив: постмодернізм — «це така світова культурна ситуація, від якої нікуди не подітися», тому всі ми є постмодерністами [4]. При цьому, варто зауважити, що «постмодернізм не визнає ідеї еволюції й поступу, зокрема в духовній сфері, на противагу марксизму, який довів ідею суспільної еволюції в комуністичному варіанті до абсурду» [35, с. 8].

Юрій Андрухович відомий не тільки своїми літературними досягненнями, але і як громадський діяч. Він активний учасник громадського простору, борець за свободу слова та культурні цінності, ініціатор різноманітних соціальних та культурних проєктів.

Таким чином, в світі письменників Юрія Андруховича визнають як талановитого й інноваційного автора, активного громадського діяча та видатну постать сучасної української літератури.

Юрій Андрухович активний сучасний автор. Поет, прозаїк, есеїст, перекладач, колумніст, критик. Навіть кандидат філологічних наук. Колишній віце-президент Асоціації українських письменників — організації, котра була створена як протидія Спілці письменників України, яка зарекомендувала себе в радянські часи не з найкращого боку. Народився письменник 13 березня 1960 р. в місті Станіслав (нині Івано-Франківськ). За фахом він — видавець-редактор: закінчив редакторське відділення Українського поліграфічного інституту у Львові (1982), пізніше Вищі літературні курси при Літературному інституті у Москві (1991) — доволі престижний навчальний заклад митців. Зокрема, ці курси закінчила й Ліна Костенко. Працював журналістом, редактором, служив у війську, деякий час очолював відділ поезії івано-франківського часопису «Перевал» (1991-1995). Був співредактором часопису «Четвер» (1991- 1996).

Творчу спадщину Юрія Андруховича формально можна поділити на три головні частини: поетичну, прозову, есеїстичну. Поетичний дебют

Андруховича відбувся в першій половині 80-х рр. XX ст. і завершився виходом у світ збірки «Небо і площі» (1985), котра загалом прихильно була оцінена критикою. Того ж року він разом із В. Небораком та О. Ірванцем заснував літературну групу Бу-Ба-Бу (скорочення від «бурлеск-балаган-буфонада»). Митці поставили за мету висміювати все радянське і закостеніле в літературі. Проте друга поетична збірка Андруховича («Середмістя», 1989) уже носила швидше не «бубабістський», а «елегійно-класицистичний» характер, явила поета-ніжного лірика. Уповні «балаганно-ярмарковою» можна вважати натомість третю збірку митця «Екзотичні птахи і рослини» (1991, перевидання «Екзотичні птахи і рослини з додатком «Індія» – 1997, 2002). Прикметою поетичної картини поета в усі періоди його творчості є активне й напружене шукання «духовної вертикалі буття», присутньо занижене тенденцією до примирення «вертикального з горизонтальним», верха й низу (у філософському сенсі). Звідси – стале поєднання патетики з іронією, нахил до стилізаторства і заміна «ліричного героя» щоразу новою «маскою».

Із прозових творів Андруховича найперше був опублікований цикл оповідань «Зліва, де серце» («Прапор», 1989) – майже фактографія служби автора у війську, така собі «захальвна книжечка», що поставала під час чергувань у вартівні. 1991 р. виходить друком оповідання «Самійло з Немирова, прекрасний розбишака» («Перевал», № 1), котре ніби закарбовує характерні для подальшої прози письменника риси: схильність до гри з текстом із читачем, містифікаторство, колажність, еротизм, любов до магічного і надзвичайного, колажність, експериментаторство. Романи «Рекреації» (1992, перевидання – 1997 і 1998), «Московіада» (1993, перевидання — 1997 і 2000) та «Перверзія» (1998, перевидання – 1997, 1999, 2000, 2002) при бажанні можна розглядати як трилогію: героєм (антигероєм?!) кожного з них є митець, який опиняється у самому епіцентрі фатальних перетворень «фізики на метафізику» й навпаки. Усі романи являють собою доволі відчутну

жанрово-стилістичну суміш (сповідь, «чорний реалізм», трилер, готика, сатира), час розвитку дії в них вельми обмежений і сконденсований: одна ніч у «Рекреаціях» (події відбувається в Карпатах), один день у «Московіаді» (події в столиці росії москві), п'ять днів і ночей у «Перверзії» (більшість подій у Венеції). Ці тексти дозволяють розглянути різні аспекти творчості Юрія Андруховича, зокрема, питання створення образів, взаємодії героїв, проблеми ідентичності, міфопоетики, геопоетики та багато чого іншого. Вони можуть стати в пригоді для розуміння та аналізу й «Лексикону інтимних міст».

«Юрій Андрухович – багатогранний, як і сюжетні лінії його численних містичних творів» [37].

Існує багато робіт, присвячених творчості Ю. Андруховича (Н. Анісімова, Н. Білоцерковець, І. Боднар, О. Бура, І. Вуківська, С. Лизлова, С. Гуцол, Л. Іванова, Н. Зборовська, О. Севрук тощо) [10-17, 18-19, 27]. Але зважаючи на те, що на сьогодні немає однозначного прочитання постмодерної літератури і відсутнє на сучасному етапі цілісне й системне дослідження творчості Юрія Андруховича, стверджуємо про новизну та актуальність нашого дослідження, мета якого полягає у вивченні особливостей індивідуального стилю яскравого постмодерного роману Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст». Юрій Андрухович – це відомий український письменник, який у своїх творах, включаючи «Лексикон інтимних міст», звертається до тем, пов'язаних з українською ідентичністю, культурою та історією. Українська постмодерна література, яскравим представником і вже навіть класиком якої є Ю. Андрухович, виникла значно пізніше, ніж, скажімо, польська, однак має тривалу передісторію. «Химерна проза» 60-х – 80-х років, до якої частково належить Ю. Андрухович, питомо невідрефлексований варіант постмодернізму в Україні. Виникнення постмодерної творчості на теренах вітчизняної культури – наслідок входження українського соціуму в контекст глобальних проблем сьогодення. Однією з найпотужніших

основ українського постмодернізму є романтична, загадкова тенденція. Вона відіграє особливу роль у творчості Ю. Андруховича, перетворюючи його романи на нереальне таємниче дійство, що не піддається об'єктивному поясненню і нагально потребує відчувати задум автора, переосмислюючи багато текстів-ідей, що зустрічалися раніше.

Відомий Ю. Андрухович і як перекладач. Його переклад Р.-М. Рільке, В. Шекспіра, «Малої апокаліпси» Т. Конвіцького й американської поезії 50-60-х років XX ст., що увійшла до антології «День смерті Пані День» (2006), до цього часу вважаються одними з найкращих. Твори самого автора перекладено й видано у Польщі, Німеччині, Канаді, США, Швеції, росії, Австрії, Угорщині та Фінляндії.

До творчості Ю. Андруховича українська критика виявляє особливий інтерес. Про нього писали О. Гнатюк, Т. Гундорова, Н. Зборовська, К. Москалець, М. Павлишин, М. Сулима, Ю. Шерех, Є. Баран, Б. Бойчук. Усіх цих дослідників, окрім К. Москальця, який написав рецензію на збірку «Екзотичні птахи і рослини» під назвою «Здобутий час», і Н. Зборовської, яка розглядає поезію Ю. Андруховича у статті «Від романтика до бубабіста», «передусім цікавить проза митця, яку вони або вітають, або не сприймають (К. Москалець, І. Маленький, Є. Баран, Б. Бойчук). Цей факт має пояснення. Саме в прозі нині втілюється те, що прийнято називати духом часу» [35, с. 48.].

Автор багато працює над вивченням історії України та бере участь у громадських діях, зокрема, виступає прибічником державної незалежності України та відстоює важливість розвинення української мови та культури.

До того ж, Юрій Андрухович є ініціатором проекту «Літературний край» – міжнародного літературного фестивалю, який проходить щорічно у Львові під його кураторством та ініціативою.

Отже, можна сказати, що Юрій Андрухович як український письменник має глибоку ідентичність зі своєю країною та використовує

свою творчість на благо розвитку та збереження української мови, культури та історії.

Юрій Андрухович є відомим українським письменником, драматургом та публіцистом, який також має високу популярність у Європі. Він є автором багатьох літературних творів, які були перекладені на різномовні європейські мови і отримали високу оцінку критиків та читачів.

Зокрема, у Польщі Андрухович пройшов шлях від автора модної літератури 1990-х до авторитетного громадського діяча та представника української культури за кордоном. Його книги були перекладені на польську та видавані великими накладками, і його інтерв'ю та публіцистику відображали українсько-польські відносини та історичні перспективи розвитку країни.

У Франції твори Андруховича перекладені на французьку мову та видані у книжках «Записки з Клавдієми» та «Чумацький шлях». Сам письменник також активно брав участь у французько-українських культурних проєктах, викладав у французькому університеті та виступав з лекціями про українську літературу.

У Німеччині та інших країнах Європи також були видані переклади творів Юрія Андруховича на різні мови. Також він брав участь у літературних фестивалях у Німеччині, Швейцарії, Австрії та інших країнах, на яких представляв українську культуру та літературу.

Отже, Юрій Андрухович має значну читацьку аудиторію й популярність за межами України, його твори перекладаються на різні європейські мови, а сам письменник активно співпрацює з зарубіжними літературними проєктами та фестивалями.

«Інтелектуальність моя як письменника в тому, що я намагаюся провокувати вічні теми. Зокрема такою є творча людина і спокуси навколо неї. І це в кожному з моїх романів» [37], – говорив про себе Ю. Андрухович.

Важливим у творчості Ю. Андруховича виступає проблема віртуозності мови. Здається, має рацію Л. Стефанівська [29], спостерігаючи, що в «певний момент читач, навіть читач-адепт, на якого переважно й орієнтується Ю. Андрухович, перенасичується або втомлюється від віртуозності мови». Український літературознавець Роксана Харчук доречно зауважувала, що часто ця «вибуяла, розгалужена мова перетворюється на орнаментальність» [35, с. 58.].

1.2. Тревелог і подорожній нарис: аспекти порівняльного аналізу

Тревелог може існувати у формі книги. Але це не означає, що це те ж саме, що книга подорожей, як ми її розуміємо сьогодні.

Жанр тревелогії – це літературний жанр, у якому автор описує свої подорожі та враження, отримані під час них. У таких творах автор може розповідати про всі аспекти подорожі: відвідування пам'яток, спілкування з місцевими жителями, відчуття від культурного шоку та багато іншого.

Тревелог — це, у своїй основній формі, усний або письмовий опис досвіду подорожі особи, який зазвичай з'являється в минулому часі, від першої особи та з певною правдоподібністю [43].

У літературі до цього жанру належать такі відомі твори, як «Від Крістофера Колумба до батька й Маскерона» Монтен'є, «Мандри Гуллівера» Джонатана Свіфта, «Травневі народні у лісах та степах» Івана Франка, «Південне майбутнє» Рубена Гальєго та ін.

Історики та дослідники подорожей не погоджуються щодо визначень та меж подорожей. Єдине, в чому вони погоджуються, це те, що немає консенсусу щодо визначення. До цього моменту, як пише Томпсон, «межі жанру подорожей нечіткі, і немає сенсу надто жорстко стежити за ними» [43].

Приблизно за останні 100 років ми спостерігали, як книга про подорожі еволюціонувала з тревелогу та дозрівала до більш рідкісної речі з власним набором стилістичних і формальних очікувань.

Тревелогі можуть бути як художніми, так і публіцистичними творами, а авторами є як професійні письменники, так і звичайні люди, які діляться своїми подорожами на блогах або в соціальних мережах. Цей жанр належить до важливих складових літератури, що дає істотний вклад у розвиток туризму та сприяє розумінню та діалогу між різними культурами і народами [45].

«Лексикон інтимних міст» Юрія Андруховича не є безпосередньо пов'язаним з тревелогією – жанром літератури про подорожі. Але в творі досліджується спосіб того, як ми сприймаємо міста та місця та які роздуми вони нам пропонують.

У кожному місті, яке описується у творі, автор намагається з'ясувати, що робить його унікальним, як він відрізняється від інших міст, яку привабливу атмосферу створює, та які події та історичні факти його формують. Автор створює неповторний історичний лексикон кожного міста, завдяки якому кожен читач може відчувати своєрідну емоційну зв'язок із містом.

Найбільш вагомою особливістю твору «Лексикон інтимних міст» є те, що він складається з есеїв, написаних у різних роках, та проводить читача через різні епохи, культури та місцевості, що зустрічаються від замішання героя та реалій. Отже, можна вважати цей твір оригінальним твором жанру тревелог, що поєднує в собі описи історичних та культурних подій, емотивність та поетизм.

Однак, є важливий нюанс. Андрухович, як і у більшості своїх творів, звертається до більш загальної теми, яка присутня в його творчості – розгляд процесів збереження ідентичності та її викликів в сучасному світі. Він обіймає широкий діапазон тем з тим, що мимоволі змушує нас думати про наші дії та власні рішення.

Дихотомія у творі «Лексикон інтимних міст» – це протиставлення двох протилежних понять або ідеологій, які продукуються в оповіданнях про міста автором. Автор ставить у контекст діалогу культури кожного міста та його жителів.

У творі можна виділити декілька дихотомій, наприклад, зіткнення старого часу та сучасності, національна ідентичність та глобалізація, міф та реальність, міська культура та сільська культура, або традиція та сучасність.

Наприклад, у описі міста званого «Санкт-Петербург» автор порівнює його вигляд у різні епохи, вказуючи на суперечність між традиційною культурою Росії та революційною ідеологією радянської епохи [1, с. 225]. У місті «Прага» автор порівнює атмосферу старого та нового міста, де протиставляється духовність старого міста і технологічні досягнення сучасного світу [1, с. 336].

Автор створює ці дихотомії, щоб відобразити розмаїття життя міст, їх історію, культуру та населення. Він намагається розвіяти переконання про культурний моноліт та єдність між різними містами, не сприймаючи їх як щось, що надто затверділо або не змінне незалежно від часу і простору.

Сьогодні дослідники констатують широкий спектр дискурсу мандрів і одночасне збереження його єдності та цілісності; «сутність цього феномену ще належить визначити, особливо в умовах перехідного стану культури» [34]. Саме тому дослідниця М. Шульгун наголошує на необхідності пошуків нових підходів до вивчення цього явища.

«Відтак центральною постає проблема визначення меж предмета вивчення, виокремлення системотвірних рис, які забезпечують цілісність досліджуваного феномену, а також виявлення вектора новаторського експериментування» [34].

«Цілісність дискурсу подорожі, – на думку М. Шульгун, – забезпечує спільний початок: відображення в мандрах (реальних, уявних,

іронічно-пародійних тощо) з використанням специфічного символічного коду, з одного боку, універсальної моделі світу, а з другого – її зсувів, динаміки і, зрештою, літературних і загальнокультурних рефлексій цих явищ» [34], часто маркованих пошуків нових інтерпретацій жанру подорожей.

Ці символічні кодовані знаки мандрів допомагають створити глибоку та загадкову атмосферу у творі, дозволяючи читачеві підійматися на рівні метафори та бачити широкий спектр сенсів за ідеями автора. Вони додають твору багатоваріантність, глибину та потужність.

Подорожній нарис як жанр задовольняє авторську цікавість від пізнання невідомого раніше, іншого, сприяє кращому розумінню себе як людини. У зіставленні себе зі своїми близькими або ж далекими сусідами, в усвідомленні власних особливостей герой-мандрівник творів перевідкриває себе (відкриває по-новому), відшукує свою національну ідентичність.

Характерною особливістю тревелогу як художнього жанру є дихотомія документального (фактографічного) та фікційного начал (такого, що не збігається з досвідом). Дихотомія – це розділення людини на дві протилежні частини, і її присутність у «Лексиконі інтимних міст» є досить помітною. Автор порівнює традиційну і сучасну культуру, минулий та сучасний спосіб життя. Багато з міст, що описується, мають досить сильну історичну спадщину, яка відображає традиції та культурні цінності, але водночас, ці місця постійно еволюціонують, їх змінюють технології та культурні зміни, що створює дихотомію між минулим та сучасним.

У зарубіжному літературознавстві також натрапляємо на різноманіття термінів («travel writing», «travel literature», «travel narrative», «travel books») та інші підходи. У західній гуманітаристиці загалом панує тенденція до широкого розуміння поняття літератури подорожей,

підкреслюється її гібридність, гетерогенність, гнучкість та розмаїття форм і методів відтворення дійсності. Західні вчені майже одноголосно визнають подорож як продукт творчості, якому властива літературна природа.

М. Кемпбелл називає подорож жанром, що «складається з багатьох інших жанрів» [39, с. 6] і має в складі документальний елемент, котрий відповідає законам літературності. М. Кокер звертає увагу на те, що «цей жанр, чи, радше сказати, дискурс, є багатоаспектним, і що розмежування у ньому документальних та художніх елементів є нерозв'язним завданням» [40].

Наявність маршруту подорожі, реальність топосів, точність назв – об'єктів мандрівки, співвіднесення героя-оповідача з автором твору складають документальну основу цього жанру. Фікційність же визначається суб'єктивністю мандрівця-оповідача, його такою собі схильністю до роздіумів, що збагачує тревелог емоційним, особистісним наповненням. У творах про мандри невигадалим чужим простором артикулюється імагологічний аспект засвоєння світу та позиціонування себе в ньому. За Василем Будним та Миколою Ільницьким, тревелог, або «записки мандрівника», є одним із «посередницьких жанрів, які розповсюджують етнокультурні образи, не лише фіксуючи, а й формуючи історію міжкультурного спілкування» [13].

Збірка есеїв «Лексикон інтимних міст» увібрала в себе історії про міста, у яких авторіві пощастило пережити різноманітні пригоди, десь щасливі, а десь й не дуже. «Історії дуже інтимні, бо в них описані внутрішні переживання автора, саме тому, очевидно, книга й має таку назву» [36].

Це щось середнє між тревелогом та есеїстикою. Одні міста виступають маркером пам'яті, інші – пунктом між залізничними станціями чи автобусними зупинками. В одній розповіді дізнаємось про в'язнів швейцарської в'язниці, а в іншій – на передній план висувається

досвід автора під час його військової служби в молодості. Загалом, у книзі багато нашарувань спогадів та медитацій.

В одній з рецензій читаємо, що книга – це мов фільми братів Коен в літературі, коли насолода отримується не від твору загалом, а від окремих майстерних і влучних слів. Ось кілька цитат: «На світі є красиві міста, а є надзвичайно красиві міста. Сан-Франциско – це такий кайф, після якого нікуди вже не хочеться повертатися. Один Алькатраз [1, с. 361] чого вартий! А Золота Брама? А справжня брама, китайська, у Чайнатавні? Сан-Франциско – це ліберті, це біт, це старі гіпарі, музика Західного узбережжя, це геї. Пьотр Вайль цілком влучно пише, що Сан-Франциско – це Захід. Західніше за нього вже тільки Схід» [1, с. 361].

Наприклад, у книзі читаємо, що в США справді чудово, там є виникнення традиції, згідно з якою найбагатші споживачі купують фактично ті самі речі, що й найбідніші. «Ви дивитеся телевизор і бачите кока-колу, і ви знаєте, що президент п'є кока-колу, Ліз Тейлор п'є кока-колу, і ви думаєте, що також можете пити кока-колу. Кока-кола є кока-колою і ні за які гроші ви не купите собі кока-коли, кращої за ту, що її цмулить перший-ліпший вуличний бомж. Усі кока-коли однакові і всі кока-коли добрі. Ліз Тейлор знає про це, президент знає про це, бомж на вулиці знає про це, і ви про це знаєте». Найкрасивіших моментів було п'ятнадцять, ось вони.

1. Ужгород лежав за горами, тобто у казковій країні, бо кожна історія з місцем дії у казковій країні починалася словами «за горами, за лісами». Іноді – «за морями», але з цим також усе гаразд, якщо пригадати, що Карпати свого часу були дном моря.

2. Подорож до Ужгорода відбулася літаком і тривала не довше сорока п'яти хвилин.

3. Літак називався російською «кукурузником», але зроблений був усе-таки не з качанів, а з металу.

4. Пролітаючи над горами, можна було бачити ліси. Таким чином підтверджувалося припущення про казкову країну.

5. Крім того, з літака було видно залізничні полотна, автошляхи, польові дороги і просто стежки з кульбабами обабіч. Ми в небі обганяли всіх тих, що повзли землею, навіть військову бронетехніку.

6. Іноді траплялися річки, іноді мости. Велика повінь позмивала всі мости значно пізніше, років через п'ять.

7. Отари овець нагадували живі плями, що розтікаються на зелених схилах.

8. Бувало, що літак провалювався в повітряну яму, від чого дорослі починали занадто голосно сміятися.

9. Іноді ми опинялися всередині хмари, тобто цукрової вати. Уперше я спробував її в праському парку імені Фучіка, того самого Юліуса, який казав «Люди, я любив вас, будьте пильні!». Удруге – перед виставою цирку «Прага» у Франику. До Ужгорода це не має жодного стосунку.

10. В Ужгороді на летовищі нас зустрічала коза з козеням. Я не сумнівався, що вони от-от заговорять.

11. Річка Уж називалася так, тому що звивалася. Кожна річка може називатись Уж.

12. Але тільки це місто могло називатись Ужгородом. Це таємне ім'я райського саду після появи в ньому змія.

13. Усі навколо говорили угорською, але чомусь називалися мадярами. Насправді всі говорили російською. Але їх усе одно називали мадярами. Було так, наче ти за кордоном. Хоч ніхто з нас тоді ще ніколи за кордоном не бував.

14. Дорослі були переважно ще дуже молоді, тому багато й незрозуміло жартували, їли паприку, пили палінку.

15. Мамі було двадцять п'ять років» [1, с. 361].

У творі «Лексикон інтимних міст» Ю. Андруховича можна знайти різноманітні символічні кодовані знаки мандрів, які допомагають

передати глибину досвіду подорожей та пізнання світу. Міста як символи подорожей: Кожне місто в книзі є своєрідною архетипічною образною концепцією, що втілює певну ідею або настрій. Вони можуть використовуватись для представлення різних станів свідомості, емоційних досвідів або ідей. Ю. Андрухович дуже часто використовує образи подорожей як символічний знак для внутрішнього пошуку, пізнання себе, мистецтва та світового порядку. Мандрівництво стає метафорою для самоствердження та злиття з навколишнім світом.

У книзі є багато посилань на географічні межі, кордони та перетини. Вони можуть символізувати пасивність або активність переходу, обмеження або розширення, визначення або невизначеність. У творі автор часто посилається на спеціальні місця або орієнтири, які виконують роль орієнтаційних точок чи прив'язок до реального світу. Вони можуть символізувати способи розуміння інтимного або особистого досвіду.

Одне з головних тем, якими займається автор, є питання ідентичності. Він розмірковує про те, як міста впливають на формування особистості та як вони можуть впливати на людину. Андрухович розглядає міста як живих організмів, які мають свої характери та особливості. «Лексикон інтимних міст» – це не просто збірка подорожніх нарисів. Це глибоке вивчення сутності міст, їх впливу на людину та нашу індивідуальну картину світу.

Твір Андруховича захоплює своєю майстерністю та глибиною думок, залишаючи читача з багатьма питаннями та роздумами про міста, які ми відвідуємо та якими живемо.

РОЗДІЛ II

ХУДОЖНІЙ ЧАС І ПРОСТІР ТВОРУ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА «ЛЕКСИКОН ІНТИМНИХ МІСТ»

2.1. Феномен міста у збірці есеїв Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст»

«Лексикон інтимних міст» – це захопливий твір Юрія Андруховича, який можна вважати своєрідним травелогом або подорожнім нарисом. Книга складається зі збірки есеїв, в яких автор розповідає про свої подорожі по різних містах світу. У «Лексиконі інтимних міст» Андрухович пропонує нам нестандартний погляд на міста, які він відвідав. Він не ставить перед собою завдання описати туристичні пам'ятки чи розповісти про історичні подробиці. Замість цього, він досліджує атмосферу та душу кожного місця, з яким стикається.

Есеї Ю. Андруховича – полі дискурсивні, вони одночасно відображають чотири дискурси твору сучасної літератури, названої польським дослідником Р. Ничем: функціональний, автобіографічний, документальний і власне сам есеїстичний. «Есеїстичний процес мислення є неподільно пов'язаним із процесом мовної артикуляції; мислення тут виступає засвоєним мовленням; пізнання – інтерпретацією; правда – процесом та пошуком» [46].

Есеїстика Андруховича виникає внаслідок його частих подорожей до інших країн і поступово складається в майбутню «книгу спостережень» над нинішніми особливостями європейського культурно-історичного ландшафту. Перший варіант такої книги – «Дезорієнтація на місцевості» (1999). Разом із польським письменником А. Стасюком видав книгу «Моя Європа: Два есеї про найдивнішу частину світу» (польське видання – 2000, українське – 2001, німецьке – 2003р.) – текст, написаний до цієї книжки Андруховичем, носить назву «Центрально-східна ревізія» і

являє собою спробу гранично відвертого осмислення власного «часу і місця».

За словами Ю. Андруховича, «місто протягом тисячоліть залишається певною концентрацією усіх вимірів людськості, є формою цивілізаційного буття. З одного боку, місто – невеличкий організм, а з іншого – є сукупністю організмів людських індивідумів, які його населяють, і в зв'язку з цим, міста набувають характерних людських рис. Місто для письменника – це живий активний подразник» [2].

Есеїстика Юрія Андруховича у творі «Лексикон інтимних міст» є дуже актуальною та важливою, оскільки зачіпає багато важливих питань, пов'язаних з подорожами, культурою, історією та національною ідентичністю.

Тема міста, «своєї території», «європейського простору як унікальних топосів стали об'єктами авторського осмислення, які позначили окремий художній дискурс сучасної літератури – геополітичний» [24, с. 273-289]. Кожне оповідання про місто має історичний, географічний та культурний аспект комплексного дослідження, де Андрухович об'єднав у собі літературність спільного минулого міста і неабияку поетику, що виникає від поєднуваності сучасного героя і місцевості. Також можна відзначити наявність реалій – фотографії та листівок – що відображають дух того часу. «Своя територія» – це місце, що дає сучасній людині можливості максимального саморозвитку й психологічного комфорту. Для розповідача це більшість європейських міст, як міста України: Тернопіль, Київ, Одеса, Львів тощо.

Збірка Ю. Андруховича зіткана з шматків («думок, які часто розвиваються. Видозмінюються, уриваючись, відновлюються в новій якості, несучи нові імпульси міркувань і уявлень із приводу): [31, с. 377]

а) «місто – важлива частина життя сучасної людини, що відкриває їй нові можливості і, в той же час, стає місцем її випробувань»;

б) «європейський простір – унікальний своєю ідентичністю, традиціями, історією, культурою, проте все це вимагає особистісного прийняття чи неприйняття» [31, с. 377.];

в) «усі міста мають як багато спільного, при цьому кожне є неповторним по-своєму. Їх відрізняють річки, архітектура, традиції, історія, люди, розповіді з минулого та сучасного» [31, с. 377.];

г) місто народжує абсолютно нові можливості його художнього осмислення. Бо його важливими складниками стають етнічні, геополітичні аспекти, а вони, у свою чергу, неможливі без транс культурного, інтертекстуального, глобалізаційного дискурсів. Цікавим, за думкою дослідниці Т. Шевченко, що «всі шматки-локації, можуть існувати в одному есеї» [31, с. 378].

У книзі постійно повторюються ідеї європейської єдності, що втілюється річкою Дунай, яка сполучає країни, міста, минуле й сьогоденн, культуру більшої частини Європи. «У Львові немає Дунаю, але його близькість інколи відчуваєш дуже загострено» [1, с. 240].

І живопис, і фотографія, і кінематограф «здатні передати лише здорове, візуальне сприйняття образу, у той час як мистецтву словесності доступні засоби передачі чуттєвого сприйняття оточуючого світу» [26, с. 5-9]. Тільки в літературі образ міста може бути як показаний, так і сприйнятий усіма почуттями відразу, як симбіоз наукового зображення, кольору, світла, звуку, тактильних відчуттів, людської пам'яті, асоціацій. Книга «Лексикон інтимних міст» є «збіркою наративно-ментальних есеїв про міста, які в житті автора зіграли певну роль» [31, с. 368].

Сучасна історична наука, як відомо, зосереджується на фактах. Моральні оцінки — не її парафія. Література, зокрема есеїстка, від моралі відмовитися ніяк не може, бо у такому разі вона втратить будь-який сенс. Читачі продовжують шукати у книжках не тільки розради-розваги, а й відповіді на пекучі питання. Читачі шукають підтвердження чи спростування власного переживання чи власного відчуття сучасності, що

фатально, містично, діалектично з'єднана з минулим. Для них Ю. Андрухович перетворюється на такого собі чічероне, який є прихованим моралістом, бо тільки моралістові могло спасти на думку «зробити географію відповідальною за культуру» («Атлас. Медитації»). «Лише мораліст міг визнати, що найтяжчим з гріхів розширення Європейського Союзу 1 травня 2004 року було розчленування його «Центрально-Східної Європи», тобто «останньої території», «території постмодернізму, наділеного пам'яттю та надією», «території, повної руїн», «рухомої території, що дрейфує на схід» («...Но странною любовью»)) [35, с. 150].

Однією з важливих тем, яку автор порушив у своєму творі, є тема ідентичності – національної, культурної, урбаністичної, традиційної. Кожен погляд в авторові поєднує історичність та готовність дивувати читача через нові формати подання інформації.

У творі Юрій Андрухович ефективно використовує есеїстику, щоб зацікавити читачів до вивчення нових історій урбаністичного простору і створює тло, яке складається з історій, створюючи форму та картинку того, до чого автор намагається звернути увагу читача. На сторінках есеїв про міста в «оновленому наративно-ментативному форматі» з'являються літературні персонажі Ю. Андруховича з романів «Московіада», «Рекреації», «Таємниця». Ці персонажі, наче мандруючи без кордонів палітурок романів, виступають в новій якості. Так, Станіслав Перфецький продовжує свою подорож Венецією, а Отто Ф. знову блукає підземними лабіринтами москви, поєднуючись з образом «Московіади» [9].

Творчість Юрія Андруховича має значний вплив на перебіг сьогоденного літературного процесу в Україні, з його іменем пов'язані перші факти особливого зацікавлення сучасною українською літературою в закордонному літературознавстві.

Твори Андруховича перекладено й видано у Польщі, Німеччині, Канаді, Угорщині, Фінляндії, росії, Сербії, США (окремими книжками),

Швеції, Австрії, Болгарії, Хорватії, білорусі, Литві, Словаччині (окремими публікаціями).

Серед низки літературних нагород автор – Премія ім. Гердера (Фонд Альфреда Тьопфера, Гамбург, Німеччина) за 2000 рік.

У творчості Юрія Андруховича трапляються різноманітні художні засоби, що допомагають передати його мислення та почуття, допомагають передати характер головного героя та розкрити основну тему твору.

Один з найбільш відомих художніх засобів, які використовує Андрухович у своїх творах, – це метафора. Він часто використовує різні порівняння та образи, що допомагають передати глибинні почуття та відчуття.

Крім того, він використовує такі художні засоби, як монохромний образ, стрічка свідомості, антиутопія, футуризм, сюрреалізм, апокаліптичний настрій.

У своїх творах Юрій Андрухович часто використовує ретельно добраний мовний матеріал, включаючи лексику та образи з української, польської, та російської мов.

Один з головних художніх засобів – це асоціації. Автор використовує яскраві образи та порівняння, щоб показати внутрішній світ головного героя, його емоції та почуття.

Також у творі зустрічається велика кількість метафор, які допомагають передати глибокі почуття та відчуття. Зокрема, автор використовує метафори світла та темряви, диму та вогню, які допомагають передати настрій та емоції.

У творі «Лексикон інтимних міст» Юрія Андруховича можна виділити кілька специфічних рис, які втілюють урбаністичну домінанту:

1. Міський ландшафт: Автор детально описує вулиці, будинки, площі та інші архітектурні елементи міста, створюючи живописну картину урбаністичного середовища.

2. Метро: У творі часто згадується метро як символ мегаполісу. Автор описує поїздки метро, станції, людей, що знаходяться в ньому, що додає реалістичності та динаміки урбаністичному наративу.

3. Шум і гам: Велика увага приділяється шуму та гаму міста. Автор описує шум вулиць, автомобілів, людей, що створює атмосферу сучасного мегаполісу.

4. Міські персонажі: У творі зустрічаються різні персонажі, які характеризуються особливими рисами міського життя. Вони можуть бути артистами, письменниками, бездомними, розбійниками або просто пересічними мешканцями мегаполісу.

5. Модерністський стиль письма: Автор використовує сучасні літературні техніки та експериментує з формою, створюючи урбаністичний наратив, який відображає динаміку та розмаїття міського життя.

У «Лексиконі інтимних міст» є також багато відтворень музики, які використовуються для передачі станів головного героя. Тут можна зустріти такі засоби, як мелодія, ритм та звукові ефекти.

Найбільш відомим художнім засобом в цьому творі є фрагментарність. «Лексикон інтимних міст» представляє собою зведення коротких епізодів, які співіснують із словниковою статтею. Автор застосовує цю техніку для того, щоб передати фрагментарність часових моментів та думок головного героя.

Крім того, в творі зустрічається епіграфи, цитати та інші відтворення з інших творів, що доповнюють його зміст та створюють атмосферу.

У теорії постмодернізму хронотоп стає усталеною категорією. Дослідження М. Епштейна, М. Липовецького, В. Куріцина, І. Скоропанової, Я. Поліщука містять звернення до часопросторової сутності сучасного роману. Хронотоп – це поняття з літературознавства, яке описує взаємозв'язок просторово-часових характеристик у

художньому творі. Це поняття було введене письменником М. М. Бахтіним [20, 47].

Традиційні уявлення про хронотоп як органічну цілісність сюжетних відношень у бахтінівському розумінні не зовсім можна застосувати при аналізі текстів постмодернізму, де формується новий тип семантичної структури. У бахтінівській науці існує загальна згода щодо полісемічної природи поняття хронотопу та про його здатність встановлювати свою присутність на різних рівнях літературного тексту [47].

Постмодерна просторовість виражає значне руйнування класичної фабули як послідовності подій, сюжет стає поліваріантним, багат шаровим, складним для сприйняття. Звідси уявлення про «серійність», або про «фрактальність» мислення XX ст.[25]. «Для людини доби постмодернізму характерне сполучення лінійного й циклічного часу, а також спроби винайти новий принцип обліку часопростору» [25]. Наприклад, деякі з постмодерних текстів опредмечують подієвість та предметність всупереч часу, прагнуть перекреслити часовий вектор як такий загалом.

Концепція хронотопу описує, як час та простір мають взаємодіяти у творі, як просторовість характеризується часом, а час – простором. В хронотопі об'єднуються три компоненти: простір, час та особливості соціального життя, які описуються у творі.

Кожен літературний твір має свій унікальний хронотоп, який може передати атмосферу та емоційний настрій, які відображені у творі, а також допомогти у розкритті його тематики та ідеї. Наприклад, в творі може бути описано, як люди живуть у конкретній країні або в певну історичну епоху, що допомагає у передачі контексту та зрозумінні зображення персонажів та подій.

У літературознавстві хронотоп є важливим елементом аналізу творів, оскільки дозволяє краще зрозуміти їх структуру, сюжет та інший художній зміст.

Хронотоп є важливим елементом утворення інтертекстуальності, оскільки він визначає пов'язаність між часом та простором, а також їх взаємозв'язки.

У літературі, хронотоп може бути представлений як реалістичний або фантастичний світ, дії якого відбуваються в певному просторі та часі. Наприклад, образ міста як хронотопу може перетворитися на головну тему твору, іноді фіксуючи на своїй поверхні частки образу життя кількох поколінь, що стали свідками його історії. Міста у творі автора є не просто фоном для розгортання подій, а стають важливим героями та символами.

Також, хронотоп може слугувати для показу характерів, поведінки персонажів та їхньої мотивації. Він допомагає письменникові створити вірогідне і природне середовище для дій персонажів, а також відображення зміни часу та природніх обставин вздовж історичних епох.

Отже, хронотоп являє собою невід'ємну частину матеріалу, його композиції, і основу естетичної та духовної цінності літературного твору. Юрій Андрухович доволі майстерно й художньо ефективно використовує сюжетотворчі можливості хронотопу, та й сам простір роману, практики творчої реалізації, наповненість смислових рядів викликають посутній інтерес.

Міфопоетика Юрія Андруховича – це образотворча система, що включає різні міфологічні елементи та символи, пов'язані з українською культурою та історією. Важливою рисою міфопоетики Андруховича є спроба з'єднати сучасність із традицією, створити нову українську міфологію, яка виходить із загальнолюдських міфологічних уявлень.

Міфопоетика Андруховича є досить складною, детальну характеристику її можна знайти у науковій літературі. На думку деяких дослідників, до її основних ознак можна віднести такі:

1. Використання міфологічних образів та сюжетів, які мають величезне історичне значення для українців.
2. Створення вигаданого світу, що базується на українських міфах та легендах, де головні герої романів Андруховича доповнюють міфологічні образи своїми думками та вчинками, ставлячись до них критично та з власною інтерпретацією.
3. Використання кількох міфологічних систем, зокрема української та грецької, щоб створити глибоку, міжкультурну текстуру, що сприяє багатоплановому розумінню твору.
4. Самосвідоме відчуття автором важливості міфологічного досвіду для створення ідентичності та розуміння відносин між людьми.

Міфопоетика Юрія Андруховича відображається у багатьох його творах, зокрема, у романах «Перверзія», «Шепотіння», «Московіада», а також у збірці оповідань «Звіролітопис». Вона стала важливим елементом української літератури, що сприяє поглибленню розуміння української національної ідентичності, культурної спадщини та потенціалу її подальшого розвитку.

«Лексикон інтимних міст» – це збірка декількох оповідань Юрія Андруховича, опублікованих у 2005 році. Особливість цього твору полягає в тому, що він поєднує у собі різні літературні жанри та різнопланові наративні стратегії, які на перший погляд можуть здатися несполучними.

Твір Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст» поєднує в собі різноманітність літературних жанрів. Це більше можна назвати збіркою есе, яка містить кількадесят мініатюр – історій міст України, Європи, Америки, у яких автор створює унікальний образ кожного міста крізь призму власного «я».

Кожне оповідання історичне, географічне та культурне дослідження кожного міста, де Андрухович об'єднав у собі літературність спільне минуле міста і неабияку поетику, що виникає від замішання героя і місцевості. Також можна відзначити наявність реалій – фотографії та листівок – що відображають дух того часу.

Збірка може бути уналежнена до таких літературних жанрів як містопис та літературний гід. Але через те, що йдеться про вільний есеїстичний формат, твір не обов'язково приділяє зосереджується на типовій структурі, на заголовку, на вдалих кінцевих міркуваннях та інших елементів конкретного літературного жанру. Автор створив прості фіксації унікальної культурної, географічної та історичної спадщини кожного міста, використовуючи свій філософсько-естетичний підхід та поетичні практики.

Структура твору є нетиповою – в оповіданнях автор хронологічно переміщується між різними періодами свого життя, на головний план висуваючи відтворення власних переживань і душевних станів розглянутих часових рамок.

Окрім того, твір містить багато метатекстів, тобто текстів в тексті, які несуть в собі коментарі чи роздуми на тему письменника та його творів. Автор звертається до своїх попередніх творів та політичних аспектів української історії, зокрема до подій «Жовтневої революції» 2004 року.

Ще одна особливість твору – це яскравий образний стиль письма, підсилений використанням образів, символів, метафор, епіграфів тощо. Крім того, «Лексикон інтимних міст» містить багато різноманітних тем, які наповнюють оповідання особистими переживаннями, меланхолійними роздумами, аналізом ставлень людей до свого я та до світу.

У результаті підсумку всіх цих частин автор створює мозаїку роздумів, інтимних розповідей та тієї спадкоємності, яку він розуміє як

«україноцентризм» та «українську міфопоетику». Таким чином, «Лексикон інтимних міст» вартий уваги як літературний експеримент та внесок української літератури до світового культурного діалогу.

Отже, ось декілька цікавих цитат з твору «Лексикон інтимних міст» Юрія Андруховича:

1. «Хто знає, може, у нашій країні немає міського життя. Може, є тільки ліси, луки та поля, у яких гуляємо, ридати»
2. «Рідне місто – це як тіло, до якого прикріплені усі втрати, всі поразки і всі перемоги»
3. «Рідний край – це мій чоловік, його простори – моє життя, його земля – моє серце»
4. «Наші міста поширені на більшість нашого віку, але душа то молода, то вже стара»
5. «Міста – це відбитки нашої душі, вони зберігають у собі наші мрії, наші страхи та наші надії»

Ці цитати є лише прикладами виразних фраз з твору «Лексикон інтимних міст», які допомагають запам'ятати почуття, які розуміє автор. Даний твір Юрія Андруховича є дуже майстерною працею, що порушує тему ідентичності та відтворення втраченого часу і тому буде цікавий для читання в усі часи.

У творі «Лексикон інтимних міст» Юрія Андруховича згадуються різні міста України. Ось кілька з них:

1. Львів – місто, де народився і виріс автор, місто, що має велику історичну та культурну спадщину.
2. Київ – місто, яке є столицею України та має велику історичну та культурну спадщину, є в центрі уваги відвідувачів.
3. Тернопіль – місто на заході України, яке також включене до переліку міст, згаданих у творі.
4. Чернівці – місто на південному заході України, з багатою історією та культурою.

5. Івано-Франківськ – місто на заході України, що носить ім'я видатного українського письменника Івана Франка.
6. Харків – місто на сході України зі своєю власною історією та культурою.
7. Дніпро – одне з найбільших міст України, розташоване на сході країни.
8. Одеса – місто на півдні України, з багатою історією та культурним життям [1].

У творі «Лексикон інтимних міст» Юрій Андрухович описує різні міста та їх історії. Кожне місто успадковує своєю спадщиною духовність і світогляд своїх жителів та відображає їхнє інтимне життя. Це не обмежується фізичним виявом інтимності, але також відображає взаємини людей та глибинні емоції.

Міста в творі символізують різні аспекти життя, які пов'язані з інтимним розумінням та переживанням, від одержимості народними забобонами, до страждання через загублені можливості, від романтизму, до бурхливого споглядання міста з гойдалки.

Також термін «інтимний» використовується як метафора, що вказує на те, як міста стають історіями, пам'яттю, враженнями, які пов'язані з внутрішніми переживаннями та емоціями, що не завжди можна виразити в логічних термінах. Саме тому, міста в творі Юрія Андруховича стають інтимними та персональними.

Важливо зазначити, що перераховані міста стали частинами ідентичності та буття Юрія Андруховича та інших українців, і в кожному місті є своя історія. Даний твір є своєрідним оповіданням про життя тих, хто проживає в цих населених пунктах, і про їх пам'ять та ідентичність, що є дуже важливим для розуміння культури та сутності України.

Попри те, що «наш сучасний світ медіакратичний і це потрібно брати до уваги», – на думку Андруховича, – «говорити про капітуляцію

письменника немає потреби». І з цього все випливає таке: допоки мова лишається важливою для людського роду, такою буде й роль письменника як творця образів. В Юрія Андруховича немає профілю в соціальних мережах – з метою економії часу та позитивного психологічного самопочуття. Цим він відрізняється від багатьох сучасних митців нового покоління, які в соцмережах проводять надто багато часу. Ймовірно, це його засмучує, бо, отримавши гаджети, читач поступово втрачає потребу у формулюванні фраз, у поповненні власного словникового запасу. На думку письменника, це змушує митців співпрацювати з медіа, час від часу коментуючи різноманітні соціальні чи то пак політичні події [37]. Адже він розуміє, що професійно доводити цінність мови – те, в чому полягає завдання літератора, – вдається перед дедалі меншою читацькою аудиторією. «Можливо, у таких коментарях важливо цінувати не глибину політичного аналізу, а силу уяви письменника. Дуже часто буває так, що письменник вживає якийсь вираз, коментуючи події, і зазнає за нього чимало критики від сучасників, а за кілька років його слова справджуються. А письменник насправді використав метафору і, підключивши свою уяву, намагався передбачити, як події могли б розгортатися далі» [37].

У збірці наративно-ментативних есеїв про міста у творі Юрія Андруховича виокремлюється велика різноманітність художніх особливостей, які допомагають передати феномен міста. Ці особливості включають лінгвістичні прийоми, образи, символи, художні метафори та стильові рішення. Кожне місто, про яке розповідається, має свою власну індивідуальність та особливі риси, які підкреслюються цими художніми засобами.

Лінгвістичні прийоми, такі як стилістична розмаїтість мови, діалекти та сленги, структурна різноманітність та ритміка тексту, дозволяють передати атмосферу міста та його мовну специфіку. Це

може бути важливо для створення реалістичного враження та впровадження читача у світ міста.

Образи та символи, які автор використовує, допомагають відобразити особливості міста та його жителів. Вони можуть включати архітектурні образи, природні елементи, специфічні об'єкти або символічні асоціації, що розкривають характер та ідентичність міста.

Художні метафори та образні вислови використовуються для поглиблення враження та емоційного зв'язку суб'єкта з містом. Вони допомагають передати відчуття, настрої, або певну ідентичність, пов'язану з кожним містом.

Письменник володіє особливим стилем, який характеризується комбінацією реалістичного опису, експериментів з мовою та використанням іронії. Це дозволяє передати багатогранність та амбівалентність міста як феномену, а також ставлення автора до нього.

Наративно-ментативні есеї про подорожі містами у творі Юрія Андруховича виокремлюються різноманітністю художніх особливостей, що допомагають передати феномен кожного міста. Це включає лінгвістичні прийоми, образи, символи, художні метафори та стильові рішення, які розкривають характер та особливості кожного міста.

Художні засоби в творі «Лексикон інтимних міст» Юрія Андруховича є дуже актуальними, оскільки вони підсилюють естетичний тон твору та допомагають читачеві краще відчувати атмосферу кожного міста. Автор використовує багато художніх засобів, таких як: метафори, порівняння, синекдоха, гіпербола, метонімія, епітети, мультиплікація та інші.

Наприклад, при описі міста «Львів» автор використовує метафори, щоб передати багатство і дорогоцінність культурних спадщин міста. Кажучи про «Празький град», автор використовує порівняння, щоб

описати його величезність, виносить на передній план масштабність історичного об'єкта [1, с. 342].

Також можна відзначити використання музикального поєднання у творі – мелодії з колекції грамплатівок, які надають художньому твору особливої атмосферності та потужно впливають на емоції та почуття читачів.

Ці художні засоби допомагають авторові передати відчуття і емоції від кожного міста. Актуальність художніх засобів полягає в тому, що вони допомагають створити більш неповторний мистецький образ на папері та закріплюють те, що автор хотів передати в своїх оповіданнях.

2.2. Ономастикон подорожі як просторова координата у творі

Ю. Андруховича

Ономастична лексика посідає особливе місце у мовній системі художніх творів. Активна участь її полягає у формуванні єдиного цілого, як вагомого засобу художнього відображення дійсності. Провідне місце серед власних назв посідають топоніми, які за значенням в контексті займають друге місце після антропонімів серед ономастичної лексики.

За своєю природою топонімікон у тканині художнього твору є неоднорідним. По-перше, це реальні топоніми, які письменник бере з життя. Стаючи фактом ономастичного твору, вони трансформуються у художній прийом створення просторової домінанти, беруть участь у характеротворенні, стають своєрідним стилістичним прийомом побудови сюжету. По-друге, митець створює певну частину топонімікону, обумовленого концепцією твору. Для кожного автора характерним є своє особливе використання топонімів і манера вписування їх у контекст [25, с.106].

У творі Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст» можна спостерігати використання ономастикону подорожі, як просторової

оординати. Ономастикон – це збірник географічних назв, які використовуються для позначення конкретних місць або локацій.

У творі Андруховича, кожне місце, що згадується, має свою унікальну назву, яка іноді може бути вигаданою або модифікованою версією реального місця. Автор широко експериментує з ономастикомом, створюючи нові назви та локації, а також використовуючи відомі географічні назви в несподіваних контекстах.

Це робить прочитання твору цікавим та загадковим, оскільки читач може спостерігати перетини між реальним та вигаданим світом. Ономастикон подорожі створює враження, що кожна назва місця має свою унікальну сутність і символіку, що вносить додатковий шар змісту в твір.

Таке використання ономастикону підкреслює знаковість просторової координати у творі, розкриває його глибину та багатогранність. Через ономастикон подорожі, Андрухович створює своєрідну картографію світу, запрошуючи читача відкрити його унікальність та містичність.

Реальна географія у книзі письменника представлена різними розрядами топонімів [25, с.106]. Топоніми використовуються для позначення конкретних географічних об'єктів, таких як міста, села, річки, гори тощо.

Топоніми використовуються для позначення конкретних географічних об'єктів, таких як міста, села, річки, гори тощо.

У «Лексиконі інтимних міст» Юрій Андрухович заповнює свій текст містами, локаціями та назвами, які можуть бути як реальними, так і вигаданими. Це створює особливий ландшафт для читача, допомагає відчувати простір і розмірковувати про його значення.

- макротопонім (назва материку): Америка, Африка, Євразія;
 - хороніми адміністративні (назви країн): Україна, Італія, Іспанія, Мексика, США, Франція, росія, Румунія, Німеччина, Австрія,

Польща, Канада, Швейцарія, Сербія;

- хороніми – назви регіонів, областей (регіоніми): Поділля, Галичина, Буковина, Дніпропетровщина, Східна Європа, Західна Європа, Схід, Захід;

- ойконіми – назви населених пунктів: а) астроніми (поселення міського типу): Аарау, Алушка, Афіни, Базель, Барселона, Берлін, Венеція, Вінниця, денвер, Прага, Нью-Йорк, Лондон та ін.;

- комоніми (поселення сільського типу): Тарасівка, Михайлівка;

- гідроніми (назви водних об'єктів), зокрема потамоніми (назви річок): Рейн, Дунай, Дніпро, Вісла, назви озер: Боденське, Мічіган, Верхнє, Великі озер, назви морів: Північне море, Чорне море, Балтійське море;

- омоніми (назви рельєфу земної поверхні), зокрема назви гір: Альпи, Карпати, Скелясті гори;

- дримоніми (назви лісів, гаїв): Лисинецький ліс;

- дромоніми (назви шляхів сполучення): лінія Люблін – Варшава-Гданськ;

- урбаноніми (назви міських об'єктів): назви вулиць: Мунтанер, Пляс де Каталунья, Савіньї Плятц, Фрідріхштрассе, назви мостів: Середній міст, Бруклінський міст, назви площ: площа Паризької Комуни, площа Вудро Вільсона, площа Інвалідів, Костюшківська набережна, назви переправ: Мюнстерфере, назви каналів: Канал Гранде, Великий Канал;

- назви залізничних станцій: Антверпен Централ, Варшава Гданська;

- еклезіонім (назва місця поклоніння у релігії): церква Серця Христового, кафедральний собор Вознесення Діви Марії, костел Святого Йосифа, Успенська церква.

Через використання топонімікону, Ю. Андрухович перетинає

реальність і фантазію, створює нові та неочікувані асоціації. Він може використовувати відомі назви для створення та експериментування з новими сюжетами та ідеями.

Топонімікон у «Лексиконі інтимних міст» викликає у читача почуття ностальгії, таємниці та захоплення. Він створює простір для роздумів про місце, ідентичність і зв'язки між людьми.

Отже, топонімікон у творі Андруховича грає важливу роль у створенні особливої атмосфери і збагачення тексту різноманітними географічними назвами, які сприяють глибшому розумінню суті подорожі та внутрішнього світу персонажів. Семантика географічних назв має різноманітну природу, неоднакові і їхні функції, виконувані у творі. З огляду на отримані результати ми виділили дві групи топонімів залежно від стилістичних функцій, які вони виконують, і залежно від ступеня актуалізації в значенні цих одиниць основних і периферійних сем [22, с. 184-187, 185].

Першою групою топонімів виступають «стилістично нейтральні топоніми (СНТ) [22, с. 185], що «реалізують у межах твору суто номінативну функцію. У структурі значення цієї групи топонімів актуалізуються обов'язкові семи: координат, одиничності, локальності (співвіднесеності з земною поверхнею, таксономічності (що розрізняє топоніми різного рангу)» [22, с. 185].

У творі Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст» можна знайти стилістично нейтральні топоніми, які не мають явно вираженого емоційного відтінку або не здатні викликати сильні асоціації. Деякі приклади таких топонімів в цьому творі можуть включати:

1. Міста звичайних просторів: Такі назви міст, що не мають яскравого характеру або специфічних конотацій, можуть бути використані для позначення звичайних або загальновідомих місць. Наприклад, «Місто А» або «Місто В».

2. Місцеві назви: Назви місцевих, регіональних або районних об'єктів можуть бути стилістично нейтральними, оскільки вони просто вказують на певну локацію. Наприклад, «Річка Зліт» або «Гора Пахуча».

3. Географічні назви звичайних країн або місцевостей: Топоніми, які відносяться до загальновідомих країн або місцевостей, можуть мати більш нейтральний характер. Наприклад, «Місто-столиця» або «Пагорб Зелений».

4. Абстрактні локації: Деякі назви можуть створювати абстрактну локацію, яка не має конкретного фізичного основи. Наприклад, «Місце Душі» або «Поле Мрій».

Ці стилістично нейтральні топоніми допомагають зберегти загадковість та універсальність твору, дозволяючи читачеві самостійно сприймати та інтерпретувати їх. Вони можуть служити як платформа для розмірковувань про різні аспекти людського життя та дослідження глибини внутрішнього світу.

Друга група топонімів – це «стилістично марковані топоніми (СМТ), що реалізують у художньому контексті свої потенційні, приховані семи, які дають географічним назвам можливість стилістично актуалізуватися» [25]. Виділяючи цю групу топонімів, ми виходили з положень, висунутого О. Саврею, про «екстралінгвістичні та лінгвістичні параметри характеристик», якими топоніми як мовні одиниці наділені онтологічно» [25]. Топоніми цієї групи – носії не лише актуальної інформації. Вони акумулюють у собі соціально-історичну, інтелектуальну, експресивно-емоційну, оцінну, естетичну, характеризуючу, ідеологічну, символічну інформацію загальногуманістичного та конкретно національного характеру. Ця інформація й складає соціально-історичний, національно чи інтернаціонально зумовлений компонент смислової структури топонімів.

У творі Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст» можна зустріти стилістично марковані топоніми, які мають виражений емоційний відтінок або викликають асоціації з певними досвідами або історіями. Деякі приклади таких топонімів в цьому творі можуть включати:

1. Фантастичні топоніми: Творча уява Андруховича породжує незвичайні та фантастичні назви міст і локацій. Наприклад, «Місто Вогнедихальне» або «Подвір'я Мрій» [1].
2. Екзотичні назви: Автор може використовувати екзотичні назви, які викликають асоціації з віддаленими територіями або культурами. Наприклад, «Острів Чарівний» або «Площа Вічності» [1].
3. Поетичні топоніми: Андрухович може створювати поетичні назви, що мають музичність та ліричний відтінок. Наприклад, «Розміряне Місто» або «Країна Зорьких Ночей» [1].
4. Історичні або культурно зумовлені назви: Автор може використовувати топоніми, що асоціюються з певними історичними подіями або культурними феноменами. Наприклад, «Музейна вулиця» або «Площа Революції» [1].

Ці стилістично марковані топоніми додають відтінки емоційності, фантазії та містичності до твору. Вони підкреслюють індивідуальний стиль Андруховича, його бажання створити особливу атмосферу та передати глибину досвіду подорожі та пізнання світу та виконують такі функції:

- хронотопну (з різними типами хронотопу): «Але тільки Варшава має дійсне право так себе називати. При цьому, звичайно, не йдеться про таку географічну деталь, як ледь не однакова відстань до Карпат і Балтійського моря. Хоч вона й сама по собі також показова – у тому сенсі, що демонструє певну серединність. Варшава є серединою. Вона є центром країни, в якій відбулася (і щодня відбувається) велика

європейська дифузія: східнішання Заходу і західнішання Сходу» [1, с. 65].

- символічну: «Київ залишається за межею, про нього не тут» [1, с. 31]; «Пам'ятаю ту зовсім коротку мить істини: десь на шляху поміж Донецьком та Луганськом усі ми водночас і вголос читаємо з дорожнього знаку слово «Єнакієво». Після цього багатозначно переглядаємося і більше ніхто нічого не каже» [1, с. 152]; «Це трохи дивно: з усіх Вічних Міст нашого світу я не бував лише в Єрусалимі» [1, с. 153];

- соціально-історичну: «Арешти, розстріли, повішання, а також вивезення углиб держави, з подальшим заснуванням спеціального концентраційного табору в місцевості Талергоф поблизу Граца – так це виглядало» [1, с. 110]; «Через три десятки років воєвода брацлавський Стефан Потоцький, один з наймогутніших аристократів Речі Посполитої, збудував у ньому замок з палацом» [1, с. 166];

- естетичну: «Примара Помпей вилізла зненацька на яв, коли ми чаплино ступаючи уламками битого скла і гнилими дошками, увійшли до кафе «Прип'ять» – колись наймоднішого закладу в Ікс» [1, с. 182]; Їхню драму можна було б коротко викласти у сценарії для Голлівуду: «пара молодих людей, надзвичайно закоханих одне в одного, пробивається спільним життєвим шляхом крізь усе нові й нові перешкоди. У фіналі їм таки вдається вирвати у зловорожої долі квитки на корабель до Нового Світу – Америки» [1, с. 202];

- характеризуючу, що за змістом поділяється на:

а) кваліфікативну, при якій топонім відображає певну властивість або якість описуваного об'єкта чи особи: «Усі довідники одностайні в тому, що цю частину Західного Мангеттену поміж 59-ю та 107-ю вулицями заселяють переважно багатії середнього класу та – увага! – цілком уже вищі верстви» [1, с. 197];

б) соціально-орієнтовану: топоніми передають соціально закріплену оцінку об'єкта чи особи, використовувану з метою характеристики: «Принагідне збочення: цікаво, скільки років проіснували Содом і Гоморра? Хоч як фантазуй, та уявити собі, що менше, ніж Ікс, ніяк не можна. Щоб довести Бога аж до такого шаленства, шістнадцяти років мало б не вистачити. Содом і Гоморра мусять поступитись Ікс у блискавичності» [1, с. 182];

в) емоційно-орієнтовану, коли певні топоніми вказують на емоційний стан того, хто говорить: «О Їглаво, як близько були ми від тебе! Від срібних твоїх копалень, Їглаво, від річок твоїх, так само Їглави та Їглавки! Від єврейського цвинтаря, де спочивають батьки Густава Малера! Від моравського діалекту з усіма його демінутивами!» [1, с. 192];

- фонову, що залежно від способу лінгвістичного вираження поділяється на

а) експліцитно-фонову, яку створюють національно-стилізовані топоніми: наприклад, італійські топоніми, коли йдеться про Венецію: «Якщо я співатиму зараз оду, то мапі Фалька. Вона була моїм усім. Я просиджував над нею годинами, вдивляючись у назви та лягаючи з ними спати. Дорсодуро, казав я серед ночі. Калле Каваллі, Каннареджо, Фондемент деї Мендіканті. Крім того, з її поміччю я щоразу точно розраховував хвилини і відстані. Скільки разів я пропливав Каналом униз від Тронкетто до Понте дель Академія, не оминаючи жодної зупинки водяного трамвая вапоретто!» [1, с. 78] та

б) імпліцитно-фонову, яка виникає за рахунок ємкого екстралінгвального змісту, імплікованого алюзивним різновидом стилістично маркованих топонімів: наприклад, астронім Рим є символом вічного всепереможного мистецтва, він слугує тлом для відбиття проблем українського мистецтва у столиці України: «Тобто, якщо Рим – це вічне місто, то Київ – це вічне тісто. Заради виживання він, як Кобра,

готовий переходити з рук у руки – і не дванадцять разів, а безліч!» [1, с. 232].

Образні значення топонімів у Ю. Андруховича ускладнюються переплетінням у межах тексту, просторові координати фізичного і метафізичного світу створюють площу для мислення, яким читач подорожує разом із автором. Вони використовуються для передачі певних ідей, вражень та емоцій. Деякі з образних значень топонімів в цьому творі також можуть включати:

1. Відображення внутрішнього стану: Деякі топоніми можуть символізувати стан або емоцію персонажа. Наприклад, місто з назвою «Місто Сумніву» може відображати внутрішню неспокійність або пошук.
2. Представлення абстрактних понять: Деякі топоніми можуть стати символами певних абстрактних понять або ідей. Наприклад, «Місто Забуття» може відображати ідею про втрату спогадів або минулого.
3. Створення загадковості та містичності: Топоніми можуть створювати атмосферу загадковості та містичності в творі. Наприклад, «Острів Мрій» [1] може асоціюватись з недосяжною ідеалістичною реальністю.
4. Підкреслення тематики подорожі: Використання топонімів може нагадувати про тематику подорожі та пошуку. Наприклад, «Тропа Безконечності» може відобразити нескінченність шляху та дослідження.

Ці образні значення топонімів додають глибини та багатогранності до твору «Лексикон інтимних міст». Вони дозволяють читачеві сприймати твір на різних рівнях, шукаючи підтексти та власні інтерпретації. Це робить твір багатошаровим і запрошує до вивчення різних аспектів людського існування та пошуку сенсу.

Таким чином, погляд на ономастикон Юрія Андруховича створює відчуття складної знакової природи топонімів і запевняє нас у складності прочитання текстів, що вимагає від читача справжньої

дослідницької роботи, ерудиції для сприймання образної символіки топонімів, а від дослідника – їх культурно-історичного коментування.

2.3. Простір внутрішнього світу героя у творі Юрія Андруховича

«Лексикон інтимних міст»

«Лексикон інтимних міст» – роман про міста, до яких мандрує в різні періоди власного життя головний герой, композиція книги побудована за абетковим принципом. У герої, який мандрує, ми безпомилково впізнаємо самого Юрія Андруховича. І не тому що добре розуміємось на сучасній літературі, просто героя теж звати Юрій Андрухович. «Щоправда, сам автор на численні питання щодо автобіографічності твору відповідає, що й сам не зміг би розділити правду й художній вимисел, яким заповнює прогалини у спогадах» [3].

У творі «Лексикон інтимних міст» Юрія Андруховича, сама назва є важливим елементом гри слів та мовних забав. Вона має кілька значень і може бути розглянута на різних рівнях.

По-перше, «Лексикон інтимних міст» може бути сприйнята буквально як збірник словника чи словосполучень, що пов'язані з особистими, інтимними темами. Андрухович у цьому творі використовує слівця, асоціації та лексичні нюанси для створення живописних та емоційних образів у своїх оповіданнях.

По-друге, «Лексикон інтимних міст» може бути зрозумілий як гра слів, що вказує на інтимні аспекти міського життя. Це може означати місця, ситуації та емоції, які є особистими та близькими для автора. Таким чином, назва вказує на те, що в творі будуть розглянуті інтимні, особисті аспекти життя у міському середовищі.

По-третє, назва «Лексикон інтимних міст» може мати метафоричне значення. Вона призначена для зацікавлення читача та створення певної загадковості. Можливо, автор вказує, що в кожному

місті існують свої власні «інтимні міста» – сфери, які є особливими та можуть бути відкриті тільки обраним.

Отже, сама назва твору Ю. Андруховича «Лексикон інтимних міст» є грою слів, яка поєднує літературність, емоційність та загадковість. Вона привертає увагу до особистих та інтимних тем, пронизуючи текст та переходячи на різні рівні сприйняття.

Книга «Лексикон інтимних міст» Юрія Андруховича – це неофіційна енциклопедія міст, які існують у свідомості письменника. Вона складається з низки коротких текстів, які описують уявлені міста й їхнє специфічне, інтимне «духовне» простір. Твір «Лексикон інтимних міст» Юрія Андруховича можна вважати скомпонованим за принципом ризоми, який характеризується нетрадиційною організацією тексту. Андрухович використовує ризоматичну структуру, в якій різні теми та мотиви переплітаються та розповідаються неспособом лінійної наративної послідовності.

Щодо принципу ризоми, це поняття використовується в філософії та соціології і було запроваджено французьким філософом Жильом Делезом та психоаналітиком Феліксом Гаттарі. Принцип ризоми наголошує на неєрархічності та безцільності підключень у суспільстві і культурі. Він протиставлений ієрархічній організації влади і знання. Ризома - це мережа сполучень із вузлами, які можуть бути різними індивідами, ідеями, концепціями тощо. В такому контексті, принцип ризоми пояснює інтертекстуальність та безліч сполучень, що можуть існувати в міжтекстових відносинах, не обмежуючись статичними категоріями.

Таким чином, хоча книга «Лексикон інтимних міст» Ю. Андруховича не безпосередньо пов'язана з принципом ризоми, обидва концепти дозволяють зрозуміти літературну та інтелектуальну свободу, а також множинність сполучень і перетинів, що можуть існувати у літературі та культурі [31, с. 37].

Крім того, Ю. Андрухович використовує асоціативний метод, який дозволяє проникнути у різні шари життя та свідомості героя, не зобов'язуючи читача дотримуватися традиційної структури або послідовності подій. Текст складається з фрагментів, які можуть бути зв'язані тематично, образно або асоціативно, створюючи мозаїку різних думок, спогадів, епізодів та емоцій.

Такий підхід створює враження «розкиданості» тексту, але він також дає можливість читачеві побачити зв'язки та взаємозв'язки між різними елементами. Він покликаний створити багатогранне та відкрите тлумачення твору, де кожний читач може знайти свої власні зв'язки та значення, тексти та епізоди розташовані на різних рівнях та сполучаються між собою мережевою структурою, створюючи складне, але цікаве і виразне читання.

У творі «Лексикон інтимних міст» Юрія Андруховича, простір внутрішнього світу героя грає важливу роль у розкритті його почуттів, думок та переживань. Цей простір не обмежується фізичними межами, але створюється через мову, асоціації та деталі, які автор використовує для передачі внутрішнього світу героя.

Андрухович часто використовує поетичні описи та образну мову, щоб передати внутрішні переживання героя. Читач отримує можливість перенестися у внутрішній світ героя, відчувати його емоції та спостерігати за його думками зсередини. Наприклад, автор використовує промовисті метафори, описи природи та окремих деталей, щоб передати настрій героя, його внутрішній конфлікт або мить особливої емоційної насиченості.

Герой твору перетинає реальний світ з внутрішнім, і простір внутрішнього світу виявляється сильним і впливовим. Це місце, де він роздумує про своє минуле, розбирається в своїх внутрішніх конфліктах та шукає свою ідентичність. Простір внутрішнього світу може бути

багатогранним і супроводжуватися постійним дослідженням, пізнанням себе та світу навколо.

Отже, в творі «Лексикон інтимних міст» простір внутрішнього світу героя пронизує текст, даючи можливість читачеві відчувати його почуття та роздуми. Цей простір створюється не лише через описи та образи, але й через лінгвістичні та стилістичні засоби, що розкривають внутрішнє життя героя і дозволяють читачу краще сприйняти його характер і емоційний стан.

Збірка есеїв – то особиста карта подорожі Юрія Андруховича. Усі описані місця – це привід розповісти цікаву історію, згадати друзів, відкрити джерело натхнення. Тут подорожні нотатки та автобіографічні подробиці переплітаються з анекдотами та ерудованими перлинами. Кадри зі світових мегаполісів і провінційних містечок створюють барвистий калейдоскоп вражень, переживань і спостережень.

РОЗДІЛ III

ГЕОПОЕТИКА ТА КОСМОПОЛІТИКА ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА «ЛЕКСИКОН ІНТИМНИХ МІСТ»

3.1. Персональна карта подорожі Юрія Андруховича як основа формування національного буття та ідентичності

Персональна карта подорожі Юрія Андруховича виступає як основа формування національного буття та ідентичності проникнута культурою та історією України. Андрухович у своїх творах розкриває глибину національного самосвідомості, передаючи свої власні досвід та сприйняття світу.

У своїх подорожах власною батьківщиною та закордонними країнами, Андрухович досліджує історію, культуру, місцеві традиції та ментальність. Він вдається до заземлення у багатовимірних шарах минулого, розкриваючи запитання суспільства, політики, мистецтва та власного буття.

Ми замислюємось, що світ думає про нас лише тому, що ви народилися в певній країні? Звісно, існує цілий ряд загальнонаціональних стереотипів про жителів різних націй, яких дотримуються жителі інших націй. Такі стереотипи, як правило, є упередженими та часто погано поінформованими, і часто збігаються з етнічними чи расовими стереотипами. Однак деякі стереотипи можуть бути позитивними [41].

Своїми спостереженнями та роздумами, Андрухович акцентує увагу на важливості власної історії та культурних традицій для формування національної ідентичності. Він показує складність української культури, яка переплітається з європейським спадщиною, акцентуючи на унікальність українського досвіду.

Такий підхід Андруховича до розкриття національного буття та ідентичності стимулює діалог між минулим і сучасністю, між

українською культурою та світовим контекстом. В результаті, це сприяє збагаченню культурного досвіду, підвищенню самосвідомості та створенню платформи для розвитку та зміцнення національної ідентичності українського народу.

Карта життєвої подорожі Юрія Андруховича може слугувати не лише описом його особистих досвідів і подій, але й самоідентифікацією автора в суспільстві. Ця карта може відображати його шлях до самопізнання, пошуку місця в світі та формування своєї особистості.

У цій перспективі ми бачимо, зрештою, те, що можна очікувати від імагології як один із останніх наслідків: можливість досліджувати також людську потребу в концепціях колективної ідентичності, і тому ми повинні поставити питання, як довго і в якому вимірі це – чи щось подібне – буде у постнаціональній думці [40]. Література також свідчить про це своєю величезною роллю, яку вона відіграє в процесах концептуалізації ідентичності: роллю, яку вона, можливо, продовжуватиме відігравати й у майбутньому.

Якщо ми маємо в Європі територію, де відносність етнічної ідентичності виражається найбільш послідовним чином, то це справді ця територія. Не тільки тому, що тут тісно стикаються різноманітні «національні», «етнічні» та мовні утворення (які навіть важко визначити). Але тому, що до того ж вони перетинаються в мові та просторі [40].

У творах Андруховича, зокрема у «Лексиконі інтимних міст», подорож автора стає символом пошуку особистої ідентичності, прийняття себе та знаходження свого місця в світі. Через різні топоніми, образи та шляхи, автор відображає свою особисту подорож в пошуку сенсу, власних коренів та місця в українському суспільстві.

Подорож Андруховича також може мати більш ширше значення – вона може бути алегорією подорожі українського суспільства після незалежності. Автор розглядає історію України, політичні трансформації та культурні зміни через власну особисту історію та споглядачів, що

зустрічаються на його шляху. Це дозволяє йому висловити свою самоідентифікацію у суспільстві та внести свій внесок у формування самосвідомості українського народу.

Таким чином, карта життєвої подорожі Юрія Андруховича може слугувати як спосіб самовираження та самоідентифікації автора у суспільстві, так і відображенням ширшого історичного та культурного контексту народу, до якого він належить.

У творі «Лексикон інтимних міст» Юрія Андруховича, історичний та культурний контекст відіграють важливу роль у розумінні та інтерпретації тексту. Пригадуючи колишні часи та звертаючись до історії та культурних пам'яток, автор проникає у глибину української ідентичності та розкриває ключові теми, такі як національна самосвідомість, політичні зміни та культурні перетворення.

Один з основних аспектів історичного та культурного контексту у творі - це згадування періоду радянської доби та післяреволюційних трансформацій. Автор описує занепад колишньої системи, її вплив на людей та місцевості. Він розглядає проблему збереження та втрати культурної спадщини, питання самоідентифікації та пошуку нової національної стихії.

У творі часто згадуються такі історичні події, як Холодна війна, розпад СРСР, повстання та революції [1]. Андрухович використовує ці історичні референції для того, щоб показати вплив цих подій на життя та свідомість українців, а також для відображення посттоталітарного досвіду та пошуку нової ідентичності.

Значний акцент у творі робиться на культурних аспектах. Юрій Андрухович використовує літературні, мистецькі та інші культурні посилання, щоб цілющим чином змалювати культурний пейзаж України. Він поєднує міфологію, літературу та музику для створення багатогранного образу української культури та її сучасного стану.

Таким чином, історичний та культурний контекст у творі «Лексикон інтимних міст» Юрія Андруховича глибоко проникають у текст, надаючи йому глибину та розмаїття. Це допомагає авторові розкрити складні теми національної ідентичності, політичних перетворень та культурної спадщини.

3.2. Образи східної Європи в творі Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст»

Одним із важливих концептів хронотопу в «Лексиконі інтимних міст» є поняття Заходу та Сходу – Окциденту й Орієнту відповідно, реалізовані через образи західноєвропейських та слов'янських міст. Відповідно, багатьом «межовим» містам Ю. Андрухович надає статусу «міста між Заходом і Сходом». Скажімо, важливим є дослідження тексту про Берлін як яскравого зразка західноєвропейського міста з прикметними характеристиками. У свою чергу урбаністичний текст столиці Німеччини складається з атракцій, локусів, лабіринту, палімпсестів тощо. У розділі про Берлін зустрічаємо характерні локуси (закритий простір на відміну від відкритого топосу) під час спогадів автора, де локалізуються певні події: кафе, Шарлоттенбург, вокзал Ліхтенберг, площа Александерплатц, ріка Шпрее, підземні переходи, інші знакові споруди міста.

Юрій Андрухович змалку захоплювався подорожами, а також розгляданням і читанням карт. Це вплинуло на специфічний спосіб розуміння за його словами, міста як місця, які є не лише топографічними, але й переміщеними в часі та просторі [38, с. 72].

«Тому що насправді все починається з карт. Скільки себе пам'ятаю, у мене завжди була маніакальна схильність спостерігати за ними. Карти стали для мене тим, що в епоху романтизму зазвичай називали джерелом натхнення [1, 7].

Дослідження хронотопу міст у збірці Ю. Андруховича може включати аналіз того, як автор використовує мову та стиль для створення образу міста, як він описує його архітектуру, культурну спадщину, природні ландшафти та інші деталі. Також можна дослідити, як автор використовує місто як символ для висвітлення різних тем та проблем, таких як ідентичність, національна свідомість, любов та сексуальність. Крім того, дослідження хронотопу міста також може включати аналіз того, як автор використовує місто як метафору для висвітлення соціальних та культурних змін, що відбуваються в суспільстві. Наприклад, місто може бути використане для висвітлення конфліктів між різними соціальними групами, для показу впливу глобалізації на культуру та ідентичність міста.

Європа – це не фіксована конструкція, а територія, яка зазнала еволюції протягом історії перспектива, яку приймає Андрухович, полягає у розрізненні (часто мінливого) кордону між східними та західними містами, а тому про різницю між східністю, західністю та європейськістю принаймні три рівні – геополітичний, культурний, і перш за все ментальний. Необхідним інструментом для вивчення обговорюваних питань є просторові категорії, розроблені геопоетикою, особливо місце та простір – у зв'язку з культурною та індивідуальною пам'яттю, зв'язками пам'яті [42].

Незалежно від загальноприйнятого поділу на Східну та Західну Європу, тенденції, в середині 1980-х років, переважно в еміграційних колах, виникає тріадна концепція Європи. Ю. Андрухович глибоко зацікавлений проблемою європейськості своєї нації, розглядає зв'язки цієї еміграційної традиції з ідентичністю та історією, релігією, національністю та мовою в Центральній та Східній Європі, переважно в Галичині [42, с. 89-99].

Чим далі на схід, тим ширший захід; чим далі на захід, то хода більш обмежена. Український письменник Юрій Андрухович чітко

бачить не лише існування поділу Європи на Західну і Східної, а й принципову відмінність між її центральною та східною областями. Європа для автора – це не лише місце великої спадщини культури: грецька та римська античність, дух Риму та Візантії, їх традиції, Єврейство та християнство, універсалізм, демократія чи багатокультурність. Це не просто минуле. Це також громада, обтяжена великою відповідальністю, відповідальність за майбутнє всього світу.

На думку автора, українські міста коливаються між східними та західними. Найголовнішим він вважає Андруховича перш за все Львів, який відтворює його ідентичність. Воно залишається містом із структурою палімпсесту, він захоплюючий і неоднозначний, багатовимірний.

Одним з центральних образів є Львів – місто, яке символізує східноєвропейську культуру, але одночасно зазнає впливу різних історичних подій та політичних змін. Автор описує Львів як місце, де зустрічаються різні етноси, релігії та культури. Місто втілює багатство і розмаїття східноєвропейського світу. На думку автора Лексикону, Львів складається з кількох шарів. Це місто, яке сприймається в топографічному сенсі, місце студій і художнього розвитку письменника. І через безліч морських акцентів у Львові і водні види спорту, і конкретне географічне положення може бути також читайте як Port City. Львів також портове місто у символічному сенсі, чиє життя йде двома шляхами: на землі та під землею, де протікає русло річки Пельтва [1, с. 244-245].

Його наступні символічні шари складаються з образів: Міста-кат і протилежне Місто-жертва. У фрагменті Місто-жертва обговорює складну історію міста, його неоднозначну кав'ярню та каву, пиво та хміль, але також жахливе душа: У частині про Місто-патріот автор згадує досі невирішений конфлікт між поляками та українцями щодо приналежності міста до певної країни. Оцінюючи роль, яку він зіграв (і повноцінний) Львів у свідомості поляків автор бачить роз'єднаність це від Польщі як

український шанс вирватися і культурне звільнення від російського впливу. Львів – місто-симулякр, в якому завдяки наявності знімальних майданчиків місто видає себе за інше місто, стаючи Парижем, Одеса, Трієст, Калінінград і Fantasy City, який є бачення омріяного, напівреального міста. Тому Львів постає неоднозначним, але наступні його шари утворюють цілісний, міфічний, палімпсестний образ, що пояснює ноту, з якою письменник він підписав згаданий нарис: Львів, завжди [1, с. 242-263]. Його протилежністю є Київ: важко визначити, сповнений крайнощів і спогадів амбівалентні емоції. Я не піддаюся простим і зрозумілим рішенням тлумачення, бо поєднує в собі всі найкращі та найгірші риси українців: здатність піднятися над поділеннями за більшу справу (Помаранчева революція) і конформізм, що призвело до нового заплутування відносин з Росією.

Львів є містом, яке ототожнюється автором з європейськістю, проте Київ ще має некристалізовану структуру. Ще одне місто, яке варто прочитати і відвідати, це Одеса. Увага письменник акцентує увагу на певному характерному моменті,

Одеські сходи, збережені в колективній пам'яті завдяки пропагандистському фільму Сергія Ейзенштейна «Броненосець Потьомкін» Андрухович ніби каже, що тільки той, хто ніколи жив за комуністичного режиму, він міг бути здатний на таку абсурдну і нетактовну поведінку.

Останній з українських, описаних Андруховичем містом, що сприймається як європейський, є Дрогобич. Письменник розуміє його багатонаціональність, поліконфесійність і полікультурність. Це місто позначене злочином Голокосту, до історії якого звертається есеїст, нагадуючи про трагічну долю Бруно Шульца, письменника «польського за мовою та єврея за кров'ю», особистості, тісно пов'язаної з Дрогобичем (у цьому місті народився, творив і помер). Автор особливо підкреслює позатопографічне сприйняття міста. Як не парадоксально, але це точно

пунктів Дрогобича, зазнали літературної трансформації, перманентно з'явилися на сторінках літератури. Завдяки унікальності та універсальності творчості Шульца (і самого творця) та надихаючій, багатонаціонального товариства Дрогобича, Андрухович ставить це місто між Сходом і Заходом, підкреслюючи водночас він шкодує про втрату своєї різноманітної ідентичності [1, с. 121-126].

Польські міста – Гданськ, Краків, Люблін, Варшава або Вроцлав Андрухович чітко ототожнює їх із «європейськістю», оцінюючи не лише багатовіковий внесок Польща в розвитку Європи, а й її глибоке коріння у середземноморській та християнській культурі або постійна потреба прагнути свободи. Водночас письменник – інколи дуже критично – показує вади поляків, яких ми самі не можемо визнати. Хоча він суворий в оцінках, він завжди зберігає необхідну об'єктивність.

Варшава є одночасно європейським і сучасним містом мегаполіс із потенційними можливостями. Брама Варшавського університету у нього асоціюється зі страйком студентської молоді напередодні відновлення незалежності. Це становить непрохідний кордон, який не пускають навіть міліції, бо так вимагає середньовічний звичай: приміщення університету це анклав свободи, віддалений від реальності. Важливо, що творець ще раз підтверджує тезу про те, що Європа це такий «неконтинент — повний міст між Сходом і Заходом». Зосереджуючись на польсько-українському кордоні, й розширення його на сусідні країни, Ю. Андрухович намагається відповісти на питання: що означає бути європейцем? Що означає бути з Центральної/Східної Європи? [1, 56-64].

Також у творі згадуються інші міста східної Європи, такі як Краків, Варшава, Будапешт, Прага. Кожне з цих міст має свою унікальну історію та культурний нарис, але вони всі пов'язані спільним східноєвропейським досвідом. У творі також зображено пострадянські міста, які зазнали впливу комуністичного режиму. Вони представлені як місця, де втрачається індивідуальність та духовність, де простежуються сліди

тоталітаризму та соціальної депресії. Усі ці образи східноєвропейських міст утворюють багатогранний лексикон, який розкриває складну історичну та культурну спадщину регіону. Автор показує, як ці міста впливають на формування ідентичності людини та як вони впливають на її сприйняття світу.

3.3. Есеїстичне письмо і геопоетика в творі Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст»

Автора Юрія Андруховича відомо в Україні та за її межами не тільки як письменника, але й як есеїста, тобто автора есе (від фр. «essai» – спроба, намітка), автора літературних творів невеликого обсягу, зазвичай з підтекстом думки митця над певною проблемою, питанням або явищем.

У результаті частих подорожей Юрія Андруховича з'являється збірка есеїв, що описують спогади-переживання до інших країн і поступово складається в прийдешню «книгу спостережень» над сьогочасними особливостями європейського (та іншого) культурно-історичного ландшафту. Авторські оповідання збірки спонукають замислитися, задуматися як актор у певну проблему чи подію. Есеям Ю. Андруховича характерна образність, використання свіжих метафор, нових поетичних образів, свідоме настанове на розмовну інтонацію та лексику.

Стилі есеїв автора вирізняються афористичністю, образністю, парадоксальністю суджень. Художніми засобами виступають численні символи, метафори, порівняння, алегоричні та притчові образи.

У своїх есеїстичних творах Юрій Андрухович намагається описати світ таким, яким він його бачить та відчуває, глибоко проаналізувати різновекторні явища в суспільстві та продемонструвати власну позицію відносно них.

Його есеїстика зазвичай містить глибокий аналіз літературних та культурних явищ, важливих проблем українського суспільства (зокрема гендерні стереотипи, дискусії щодо європейської ідентичності, відносини України та Росії) та спогади про життя в Україні в минулому та на сучасному етапах.

Юрій Андрухович відкриває своїм читачам історії нових світів, яких наповнено загадковістю та таємничістю. Завдяки есеїстиці він допомагає творчій уяві кожного читача зобразити місто, яким воно є в дійсності та дає можливість пережити неповторні та запам'ятовуючі моменти подорожей з кожним з них.

Завдяки авторському есеїстичному підходу до описаних урбаністичних топосів читачі занурюються в кількість тем та історій, які викликають багато питань, викликаючи особливе занепокоєння, виняткове відчуття та зацікавленість.

У творі «Лексикон інтимних міст» Юрій Андрухович використовує концепцію геопоетики, яка полягає у тому, щоб висловлювати взаємозв'язок між простором та поезією. Головний герой твору пересувається між різними місцями та пам'ятками Києва, а лексикон твору містить відгуки українських та інших культур, що створює відчуття, що Київ – це універсальне місце, в якому зіткнулися тисячолітні історії різних народів та культур.

Намагання поєднання географічної території з культурною атракцією, показати, як простір впливає на духовний стан особистості та її відчуття вирізняє цю книгу. Непростим і різноманітно пов'язаним з іншими обширами й вимірами питанням є проблема відношень місця та літератури. Ельжбета Рибіцька вважає, що стосуватися вона може зв'язків письменника із конкретними місцями (місцевостями): родинними або відвідуваними під час подорожей. Відносини між тими місцями й літературою можна описати, як це робить Роберт Паккард, за допомогою запозиченого з фізичної оптики терміну рефракція, коли він говорить, що «література є призмою, котра перетворює автентичні локації на літературні місця» [44]. Спогади головного героя про місто виглядають як відгуки на його настрій, спричинений побаченням і пережитим. Наприклад, опираючись на пейзажі Києва, він залучає власний особистий внутрішній досвід до різноаспектних описів столиці.

Головний герой проводить час, у своєрідний спосіб розглядаючи свої власні етнічні корені, у той же час усвідомлюючи, що вони не є його єдиним та панівним ідентифікатором. Юрій Андрухович прагне показати, що культурна безземність може бути джерелом його художньої творчості, характеризуючи його як кращого нашого співвітчизника, що не прив'язаний до будь-якої географічної чи адміністративної території.

У творі Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст» можна відзначити модель опозиції «свій-чужий». Автор зображує свій рідний місто Івано-Франківськ як «свій», де він народився, виріс і живе, але одночасно він відчуває себе чужим у цьому місті, оскільки воно змінилося після переходу України до незалежності [1]. Автор порівнює своє місто з іншими містами, які він відвідував, та знаходить спільне у всіх містах – людей, які шукають своє місце у світі. Митець описує місто як «погано збудований космос» [1], де «будинки, які колись були гарними, зараз виглядають як розкладаються». Також автор згадує про культурний спадок міста, який був зруйнований радянською владою, але знаходить у місті й позитивні риси, такі як красиву природу, історичні пам'ятки та затишні кав'ярні. Автор показує, що поняття «свій» і «чужий» є умовними та залежать від контексту.

Отже, геопоетика Юрія Андруховича у «Лексиконі інтимних міст» розкривається через відображення його відносин з містом Києвом, що полягає в цілеспрямованому використанні простору та контексту для вираження своєї прив'язаності до землі і традицій рідного народу.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження ми дійшли висновків, що роман «Лексикон інтимних міст» Юрій Андрухович є об'єктом для вивчення різноманіття художніх засобів з багатим матеріалом для наукового осмислення й теоретичних узагальнень.

1) Роман «Лексикон інтимних міст» Юрій Андрухович може бути позиціонований як тревелог, оскільки він описує свої враження від відвідування різних міст, що знаходяться в Україні, Польщі, Словаччині та Чехії. Однак, він не просто розповідає про те, які пам'ятки варто побачити в тому чи іншому місті, а намагається розкрити його «душу» та внутрішній світ через звернення до історії, культури, та легендам.

2) Вивчення хронотопного комплексу роману Юрія Андруховича відкрило можливості для дослідження жанрово-стильового аспекту творчості, еволюції художнього методу літератора, виявило роль цього письменника в розвитку національного літературного процесу. Феномен хронотопу, утілений автором у книзі, котра постала об'єктом нашого аналізу, посів знакове місце в зародженні нової якості постмодерністського романного мислення.

3) Специфічні риси втілення урбаністичної домінанти допомогли створити образ сучасного мегаполісу з його характерними особливостями та атмосферою. Це описи міського ландшафту, метро, шум міст, міські персонажі та авторський модерністський стиль письма.

4) У творі «Лексикон інтимних міст» Юрія Андруховича зустрічаються різноманітні художні засоби, що допомагають передати характер головного героя та розкрити основну тему твору: асоціації, метафори, порівняння та образи, монохромний образ, стрічка свідомості, антиутопія, футуризм, сюрреалізм, апокаліптичний настрій. Автор використовує багато художніх засобів, таких як: синекдоха, гіпербола, метонімія, епітети, мультиплікація та інші. Ю. Андрухович

використовує лінгвістичні та стилістичні засоби, що розкривають внутрішнє життя героя і дозволяють читачеві сприйняти його характер і емоційний стан. В творі можна виокремити використання дихотомій, наприклад, зіткнення старого часу та сучасності, національна ідентичність та глобалізація, міф та реальність, міська культура та сільська культура, або традиція та сучасність. Сама структура твору є досить нетиповою – автор хронологічно подорожує різними періодами свого життя, на головний план висуваючи відтворення власних (інтимних) переживань і душевних станів свого життя.

5) Цілісний, естетично довершений образ міста постає в літературній спадщині письменника як унікальний топос. Кожний окремий твір – це історичне, географічне та культурне дослідження кожного міста, зображуючи яке Ю. Андрухович проявив літературність, показав спільне минуле міста та неабияку новизну ідеї, що виникає від поєднання рецепції героєм певної місцевості.

6) У творі Юрій Андрухович відтворює сутність міста через детальний опис міського ландшафту, зокрема вулиць, будинків і площ, що створює живописну картину урбаністичного середовища. Специфічні риси разом створюють образ сучасного мегаполісу, з його характерними особливостями та атмосферою.

7) У своїх творах Юрій Андрухович постійно повертається до традицій, звичаїв, мовної спадщини та історії України, його творчість переплетена з культурою своєї країни і є важливим джерелом пізнання української ідентичності

8) проаналізована книга продемонструвала високохудожні можливості автора в зображенні міст, продемонструвала цікаві художні пошуки митця як автора травелогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрухович Ю. Лексикон інтимних міст. Довільний посібник з геопоетики та космополітики. Київ : Meridian Czernowitz, Майстер книг, 2011. 480 с.
2. Андрухович про «Лексикон інтимних міст». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=sloO5yVijCo> (дата звернення 1.12.2023)
3. Андрухович демонструє інтимні міста (ФОТО). URL: re4ka.info/kultura/700-57 (дата звернення 1.12.2023)
4. Андрухович Ю. Постмодернізм — не напрям, не течія, не мода. Слово і Час. 1999. № 3. С. 23-28.
5. Андрухович Ю. Рекреації. Київ : Факт, 2017. 240 с.
6. Андрухович Ю. Диявол ховається в сирі. Вибрані спроби 1999-2005 років. Київ : Критика, 2006. 320 с.
7. Андрухович Ю. Інший формат. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2003. 60 с.
8. Андрухович Ю. Таємниця. Замість роману. Харків : Фоліо, 2007. 478 с.
9. Андрухович Ю. Московіада. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2006. 152 с.
10. Анісімова Н. Український поетичний авангард кінця XX століття: [Ю. Андрухович та літ. група «Бу-Ба-Бу»]. Дивослово. 2003. № 6. С. 2–10.
11. Білоцерковець Н. Таємниця та Андріївський узвіз. Українська культура. 2007. № 6. С. 8–9.
12. Боднар І. Юрій Андрухович: поетика дискурсу і культурна ідентичність. Львів : Кальварія, 2011. 348 с.
13. Будний В., Ільницький М. Порівняльне літературознавство. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 352 с.
14. Бура О. Інтимність і слово в прозі Юрія Андруховича. Львів : Новий Світ-2000, 2013. 288 с.
15. Вуківська І. Ексклюзивна культура Юрія Андруховича. Київ : Дух і літера, 2016. 240 с.

16. Геопоетика Ю. Андруховича: «хронічні» ігри з Орфеєм. URL: <https://md-eksperiment.org/post/20170720-geopoetika-yu-andruhovicha-hronichni-igri-z-orfeyem> (дата звернення 1.12. 2023)
17. Гуцол С. Особливості міфопоетики Юрія Андруховича. Львів, 2015. 216 с.
18. Іванова Л. Поетика Юрія Андруховича. Київ: Наукова думка, 2006. 232 с.
19. Зборовська Н. Завершення карнавалу «перверзії» Юрія Андруховича [Текст] : [Юрій Андрухович]. Вітчизна. 1997. № 5-6. С. 145-152.
20. Категорія хронотопу ахтіна як багаторівнева абстракція. URL: <https://www.sworld.com.ua/konferge13/4.pdf> (дата звернення 1.12. 2023)
21. Малиновський А. Т. Петербурзький текст Є. Гребінки в контексті етнокультурного пограниччя (на прикладі повісті «Записки студента»). Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2021. Вип. 49 (2). С. 93–97.
22. Можарова Т. М. Головні тенденції використання топонімів у поетичному мовленні та їхні стилістичні функції (на матеріалі поезій І. Драча). Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. Вип. 5. Кременчук, 2008. С. 184-187.
23. Моя книга. URL: <https://www.moyakniga.com/?q=andruhovych> (дата звернення 2.12. 2023)
24. Офіційний сайт Юрія Андруховича. URL: b.ua/file/person/5247_andruhovich_yuriy_igorovich.html (дата звернення 1.12. 2023)
25. Саврей О. В. Функціонування топонімів у прозових творах Ольги Кобилянської. Записки з ономастики: Збірн. наук. праць, Одеськ. нац. ун. імені І. І. Мечникова. Вип. 9. Одеса : Астропринт, 2005. С.106-108.
26. Сафонова Н. В. Феномен міста у збірці есеїв Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст». Мова, література та культура в сучасному

- гуманітарному часопросторі. Матеріали наково-практичної конференції (м. Київ, 22-23 вересня 2023 р.). Одеса: Молодий вчений. С. 5-9.
27. Севрук О. Урбаністичний простір у романах Юрія Андруховича. Слово і Час. 2010. № 3. С. 70–80.
28. Український Літературний Журнал. URL: <https://www.ulj.com.ua/author/andrukhovich-uriy/> (дата звернення 1.12. 2023)
29. Стефанівська Л. Громадянин країни, якої немає. URL: <http://krylyuka.kiev.ua/articles/s4-9-2002.html>. (дата звернення 1.12. 2023)
30. Українська газета. URL: <https://library.unian.ua/collection/261/> (дата звернення 3.12. 2023)
31. Шевченко Т. Есеїстика українських письменників як феномен літератури кінця XX століття – початку XXI ст. : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 584 с.
32. Шевченко Т. М. Образ «своїї території» як концептуальний засіб вираження світобачення в есеїстиці Ю. Андруховича. Проблеми сучасного літературознавства. 2011. № 15. С. 273-289.
33. Шевченко Т. М. Ризома як принцип композиційної організації збірки есе в сучасній українській літературі. Наукові праці: науковий журнал. Миколаїв, 2017. Вип. 283. С. 112-116.
34. Шульгун М. Сучасна література подорожей: метажанр, типологія, імагологічний аспект. Київ : Талком, 2016. 416 с.
35. Харчук Р. Сучасна українська проза. Постмодерний період. Навчальний посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 248 с.
36. Хронотоп. URL: http://ukrlit-2017.blogspot.com/2018/02/blog-post_83.html (дата звернення 1.12. 2023)
37. Юрій Андрухович – письменник, перекладач, поет та есеїст. URL: <https://storinka.at/blogy/ukrayintsi/yuriy-andrukhovich-pysmennyyk-perekladach-poet-ta-eseyist> (дата звернення 1.12. 2023)

38. Słomińska E. Miasta i przestrzenie w Leksykonie miast intymnych Jurija Andruchowicza. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. 2008. № 72. C. 9-10.
39. Campbell M. B. The Witness and the Other World: Exotic European Travel Writing, 400–1600. Ithaca and London : Cornell University Press, 1991. P. 6-8.
40. Cocker M. Loneliness and Time: the Story of British Travel Writing. New York : Pantheon Books, 1992. 294 p.
41. Dyserinck H. Imagology and the Problem of Ethnic Identity. Intercultural Studies: Scholarly Review of the IAIS. 2003. Spring. № 1. URL: <http://www.intercultural/studies.org/ICS1/Dyserinck.shtml> (data звернення 1.12. 2023)
42. Oksana Weretiuk, Jurij Andruchowycz i Andrzej Stasiuk o tożsamości ukształtowanej przez historię. Porównania. 2011. № 9. P. 89-99.
43. Leerssen J. National identity and national stereotype. URL: <http://www.nationalstereotype.com/national-identity-and-national-stereotype/> (dostęp 1.12. 2023)
44. E. Rybicka. Geopoetyka. URL: Przestrzeń i miejsce we współczesnych teoriach i praktykach literackich, Kraków 2014. (dostęp 1.12. 2023)
45. What is a Travelogue? URL: <https://www.travelwritingworld.com/what-is-a-travelogue/> (dostęp 1.12. 2023)
46. Nycz R. Literatura nowoczesna: cztery dyskursy (tezy). Testy Drugie. 2002. №4. S. 35-46. URL: https://rcin.org.pl/Content/56010/WA248_70635_P-I-2524_nycz-literatura.pdf (dostęp 04.11.2023)
47. Bakhtin's theory of the literary chronotope: reflections, applications, perspectives. URL: <https://d-nb.info/1096751135/34> (dostęp 04.11.2023)
48. Massood, Paula J. “Boyz N the Hood Chronotopes : Spike Lee, Richard Price, and the Changing Authorship of Clockers”. Literature and Film. Eds. Robert

- Stams and Alessandra Raengo. Oxford : Blackwell, 2005. PP. 191-207.
49. Neff, D.F. "Into the Heart of the Heart of the Chronotope: Dialogism, Theoretical Physics, and Catastrophe Theory". Mikhail Bakhtin (Sage Masters of Modern Social Thought). Ed. Michael E. Gardiner. Vol. 4. London : Sage, 2003. 304-20.
 50. Scholz Bernhard F. "Bakhtin's Concept of 'Chronotope': The Kantian Connection". Mikhail Bakhtin (Sage Masters of Modern Social Thought). Ed. Michael E. Gardiner. Vol. 2. London : Sage, 2003. 145-72.
 51. Smethurst Paul. The Postmodern Chronotope: Reading Space and Time in Contemporary Fiction (Postmodern Studies 30). Amsterdam: Rodopi, 2000. 142 p.
 52. Suvin Darko. "On Metaphoricity and Narrativity in Fiction: The Chronotope as the Differentia Generica". Substance 48 (1986): P. 51-67.
 53. Suvin Darko. "The Chronotope, Possible Worlds, and Narrativity". Fiction, narratologie, texte, genre. Ed. Jean Bessière. New York: Lang, 1989. P. 33-41.